

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

BADANIE DESK RESEARCH OSÓB MŁODYCH NA RYNKU PRACY W ŚWIETLE DOKUMENTÓW FORMALNO- PRAWNYCH

Opracowanie w ramach projektu POWR.02.04.00-00-0051/16, realizowanego w partnerstwie: Fundacja Stabilo (lider), Fundacja Aktywizacja Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Powiatowy Urząd Pracy w Chełmnie

TORUŃ, SIERPIEŃ 2016

OPRACOWANIE: UNIWERSYTET KAZIMIERZA WIELKIEGO

UNIWERSYTET
KAZIMIERZA WIELKIEGO
W BYDGOSZCZY

DESK RESEARCH W ŚWIETLE DOKUMENTÓW FORMALNO-PRAWNYCH

1. STRATEGIA EUROPA 2020

**2. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO
ROKU 2020–PLAN MODERNIZACJI 2020+**

**3. REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI 2014-2020. STRATEGIA NA RZECZ
ROZWOJU INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI**

**4. NIK, INFORMACJA O KONTORLI. REALIZACJA PRZEZ POWIATOWE URZĘDY
PRACY PROGRAMÓW SPECJALNYCH**

**5. NIK, SKUTECZNOŚĆ WYBRANYCH FORM AKTYWNEGO PRZECIWDZIAŁANIA
BEZROBOCIU W NIEKTÓRYCH WOJEWÓDZTWACH**

**DODATKOWY MATERIAŁ, KTÓRY ZOSTAŁ
POZYSKANY I PRZEJRZANY (DO EWENTUALNEGO WYKORZYSTANIA)**

**1. MINISTERSTWO RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ DEPARTAMENT
RYNKU PRACY WYDZIAŁ ANALIZ I STATYSTYKI WARSZAWA, 15.03.2016
RYNEK PRACY W POLSCE W 2015 ROKU**

<https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/>

**2. MINISTERSTWO RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ DEPARTAMENT
RYNKU PRACY WYDZIAŁ ANALIZ I STATYSTYKI WARSZAWA
BEZROBOTNI POZOSTAJĄCY BEZ PRACY POWYŻEJ 12 MIESIĘCY OD MOMENTU
ZAREJESTROWANIA SIĘ ORAZ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNI W 2015 ROKU**

<https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/>

**3. MINISTERSTWO RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ DEPARTAMENT
RYNKU PRACY WYDZIAŁ ANALIZ I STATYSTYKI WARSZAWA, 11. 03. 2016 R.
SYTUACJA NA RYNKU PRACY OSÓB MŁODYCH W 2015 ROKU**

<https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/>

4. DIAGNOZA SYTUACJI W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM.

DOKUMENT OPRACOWANY W RAMACH PROCESU AKTUALIZACJI RSI WKP DO ROKU 2020.
ZAŁĄCZNIK DO UCHWAŁY NR 2/14/15 ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO
Z DNIA 14 STYCZNIA 2015 R. W SPRAWIE PRZYJĘCIA PROGRAMU ROZWOJU PN.

„REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA
LATA 2014-2020” <http://www.innowacje.kujawsko-pomorskie.pl/wp-content/uploads/2013/06/Diagnoza-za%C5%82%C4%85cznik-12.pdf>

**5. REGIONALNY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ ZATRUDNIENIA 2016.
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE**

ZAŁĄCZNIK DO UCHWAŁY NR 19/593/16 ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO Z DNIA 11 MAJA 2016 ROKU W SPRAWIE PRZYJĘCIA REGIONALNEGO PLANU DZIAŁAŃ NA RZECZ ZATRUDNIENIA NA 2016 ROK REGIONALNY PLAN DZIAŁAŃ NA RZECZ ZATRUDNIENIA NA ROK 2016 WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE
<https://wup.torun.pl/wp-content/uploads/2016/05/RPDZ12.05.2016.pdf>

6. RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM W 2015 ROKU

<http://wup.torun.pl/urzed/publicacje/publicacje-dotyczace-ryнку-pracy/>

7. RYNEK PRACY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W ŚWIETLE BADAŃ PROWADZONYCH PRZEZ WUP W TORUNIU, TORUO 2015

http://podlupa.wup.torun.pl/biblioteka/raporty-wyniki/#publikacje_kot

8. ANALIZA RYNKU SZKOLENIOWEGO W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM W 2014 R. Toruo, czerwiec 2015

<http://podlupa.wup.torun.pl/wp-content/uploads/2015/06/Analiza-ryнку-szkoleniowego.pdf>

9. BADANIE ANKIETOWE PRACODAWCÓW KLUCZOWYCH BRANŻ WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO -POMORSKIEGO W 2014 ROKU

<http://podlupa.wup.torun.pl/wp-content/uploads/2015/03/Badanie-ankietowe-pracodawc%C3%B3w-kluczowych-bran%C5%BC-wojew%C3%B3dztwa-kujawsko-pomorskiego-w-2014-r.-raport.pdf>

10. BEZROBOTNI ABSOLWENCI SZKÓŁ WYŻSZYCH W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO -POMORSKIM W 2015 R. Toruo, czerwiec 2016 r.

https://wup.torun.pl/wpcontent/uploads/2016/08/DA_20160804_Bezrobotni_absolwenci_z_wy%C5%BCszym_2015.pdf

11. OD MODELU DO ROZWIĄZAO W PRACYSOCJALNEJ Z MŁODZIEŻĄ - RAPORT Z BADAŃ ORAZ OD MODELU DO ROZWIĄZAO W PRACY SOCJALNEJ Z MŁODZIEŻĄ ANALIZA I IDENTYFIKACJA POTRZEB I OCZEKIWAŃ MŁODZIEŻY W WIEKU 16-25 LAT W OPINII UŻYTKOWNIKÓW RAPORT Z BADANIA IDI II ETAP

<http://www.tlok.pl/322/badania>

12. "MOBILNI NA RYNKU PRACY-PROGRAM AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ OSÓB MŁODYCH Z WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO"

<http://bydgoszcz.praca.gov.pl/-/2539856--mobilni-na-ryнку-pracy-program-aktywizacji-zawodowej-osob-mlodych-z-wojewodztwa-kujawsko-pomorskiego->

Projekt realizowany w ramach Poddziałania 4.2 Programy mobilności ponadnarodowej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt "Mobilni na rynku pracy - program aktywizacji zawodowej osób młodych z województwa kujawsko-pomorskiego" realizowany jest przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne - Oddział w Bydgoszczy oraz partnerów krajowych i zagranicznych. Celem projektu jest zwiększenie

stopnia integracji z rynkiem pracy oraz integracji społecznej i edukacyjnej 44 młodych osób (18-35 lat) z województwa kujawsko-pomorskiego należących do grupy NEET.

13. WUP W WARSZAWIE, WSPARCIE MŁODYCH OSÓB NA MAZOWIECKIM RYNKU PRACY

http://obserwatorium.mazowsze.pl/pliki/files/Raport_finalny_z_badania_NEET_okl.pdf

14. RAPORT BADANIE EFEKTÓW WSPARCIA NA RZECZ OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM W RAMACH PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W DZIAŁANIU 7.2 PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM

<https://www.google.pl/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Badanie+efekt%C3%B3w+wsparcia+na+rzecz+os%C3%B3b+zagro%C5%BConych+wykluczeniem+spo%C5%82ecznym+w+ramach+projekt%C3%B3w+realizowanych+w+Dzia%C5%82aniu+7.2+Programu+Operacyjnego+Kapita%C5%82+Ludzki+w+wojew%C3%B3dztwie+pomorskim>

15. BADANIE EFEKTÓW WSPARCIA ZREALIZOWANEGO NA RZECZ OSÓB MŁODYCH W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO WIEDZA EDUKACJA ROZWÓJ I RAPORT TEMATYCZNY WERSJA Z DNIA 21.12.2015 RAPORT PRZYGOTOWANY PRZEZ KONSORCJUM IBS, IMAPP, IQS DLA MINISTERSTWA INFRASTRUKTURY I ROZWOJU

https://www.power.gov.pl/media/16948/IBS_raport_02032016_mj_JB.pdf

16. ZAKTUALIZOWANY PLAN REALIZACJI GWARANCJI DLA MŁODZIEŻY W POLSCE WARSZAWA, PAŹDZIERNIK 2015

<http://gdm.praca.gov.pl/documents/1152786/1155303/Zaktualizowany%20Plan%20realizacji%20Gwarancji%20dla%20m%C5%82odzie%C5%BCy%20w%20Polsce.pdf/aaf039be-b61d-493e-9deb-fc365cfa7dc5>

1. STRATEGIA EUROPA 2020¹

Europa 2020 to unijna strategia wzrostu na najbliższe dziesięciolecie. Unia wyznaczyła sobie konkretny plan obejmujący pięć celów – w zakresie zatrudnienia, innowacji, edukacji, włączenia społecznego oraz zmian klimatu/energii – które należy osiągnąć do 2020 r. W każdym z tych obszarów wszystkie państwa członkowskie wyznaczyły z kolei własne cele krajowe. Konkretnie działania na poziomie zarówno unijnym, jak i krajowym wzmacniają realizację strategii. Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- 1) rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- 2) rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- 3) rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Komisja proponuje wytyczenie kilku nadrzędnych, wymiernych celów UE:

- **wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%;**
- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii;
- należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki);
- **liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć**
- **do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;**
- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Powyższe cele szczegółowe wpisują się w realizację trzech ogólnych priorytetów – rozwoju inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu. Ich lista nie jest jednak wyczerpująca. Aby je urzeczywistnić, potrzebne są liczne działania prowadzone na poziomie krajowym, unijnym i międzynarodowym. Komisja przedstawia siedem projektów przewodnich, które umożliwią postępy w ramach każdego z priorytetów tematycznych:

¹ KOMUNIKAT KOMISJI EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela, 3.3.2010 KOM(2010) 2020

- 1) „Unia innowacji” – projekt na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, tak by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które z kolei przyczynią się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy;
- 2) „Młodzież w drodze” – projekt na rzecz poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy;
- 3) „Europejska agenda cyfrowa” – projekt na rzecz upowszechnienia szybkiego Internetu i umożliwienia gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom czerpania korzyści z jednolitego rynku cyfrowego;
- 4) „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – projekt na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej;
- 5) „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – projekt na rzecz poprawy otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP, oraz wspierania rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurencyjności na rynkach światowych;
- 6) „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – projekt na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli poprzez rozwój kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania popytu do podaży na rynku pracy, między innymi dzięki mobilności siły roboczej;
- 7) Europejski program walki z ubóstwem” – projekt na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa.

Dla realizacji pierwszego priorytetu ”inteligentny rozwój – gospodarka oparta na wiedzy i innowacji” przewidziano m.in. następujące działania:

- Innowacje: wydatki na działalność badawczo-rozwojową w Europie wynoszą poniżej 2%, podczas gdy w USA jest to 2,6%, a w Japonii 3,4%; różnica bierze się głównie z niższego poziomu inwestycji sektora prywatnego. Liczy się nie tylko wysokość kwot przeznaczanych na działalność B+R – Europa musi zastanowić się nad wpływem

i strukturą wydatków na badania oraz poprawid warunki prywatnej działalności badawczo-rozwojowej w UE. Połowa różnicy w stosunku do USA wynika z mniejszej liczby europejskich firm w branży zaawansowanych technologii.

- **Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie: co czwarty uczeo nie potrafi dobrze czytao, a co siódmy młody człowiek przerywa proces kształcenia i szkolenia przedwcześnie. Około połowa uczniów zdobywa kwalifikacje na średnim poziomie, które jednak często nie zaspokajają potrzeb rynku pracy. Mniej niż jedna trzecia osób między 25 a 34 rokiem życia ma wykształcenie wyższe, w porównaniu z 40% w USA i ponad 50% w Japonii.** Zgodnie z rankingiem Uniwersytetu Shanghai Jiao Tong tylko dwa europejskie uniwersytety są pośród 20 najlepszych uczelni świata.
- Wspieranie partnerstwa w obszarze wiedzy i umacniad powiązania między światem nauki, biznesu, badao i innowacji, między innymi z wykorzystaniem Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii, oraz wspierad przedsiębiorczość, pomagającym młodym innowacyjnym przedsiębiorstwom

Dla realizacji tego priorytetu na poziomie krajowym paostwa członkowskie będą musiały: zreformowad krajowe (i regionalne) systemy prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, aby sprzyjały one rozwijaniu doskonałości i inteligentnej specjalizacji, zacieśnid współpracę między uczelniami, społecznością badawczą i biznesem, realizowad wspólne planowanie, a także poprawid współpracę w obszarach, gdzie UE może zaoferowad wartośo dodaną, i odpowiednio dostosowad krajowe procedury finansowania, tak aby zapewnid rozprzestrzenianie się technologii na całe terytorium UE; zapewnid odpowiednią liczbę absolwentów nauk ścisłych, wydziałów matematycznych i inżynieryjnych oraz wprowadzid do programów szkolnych elementy kreatywności, innowacji i przedsiębiorczości; promowad wydatki na wiedzę, między innymi stosując ulgi podatkowe i inne instrumenty finansowe umożliwiające wzrost prywatnych inwestycji w badania i rozwój.

Ważnym projektem przewodnim dla wdrażania inteligentnego rozwoju – gospodarki opartej na wiedzy i innowacji jest „Młodzież w drodze” Celem tego projektu jest poprawa wyników i podniesienie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej oraz podniesienie jakości wszystkich poziomów kształcenia i szkolenia w UE, łącząc doskonałość z ideą sprawiedliwości, poprzez wspieranie mobilności studentów i stażystów oraz poprawę sytuacji młodzieży na rynku pracy. Na poziomie UE

Komisja podejmuje się:

- zintegrowad i usprawnid działanie europejskich programów w zakresie mobilności, współpracy międzyuczelnianej i badawczej (takich jak Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus i Marie Curie) i połączyd je z programami i zasobami krajowymi;
- ożywid program modernizacji szkolnictwa wyższego (programów nauczania, zarządzania i finansowania), między innymi poprzez porównywanie wyników uczelni i rezultatów procesu kształcenia w skali globalnej;
- zbadad możliwości propagowania idei przedsiębiorczości z wykorzystaniem programów mobilności dla młodych specjalistów;
- działad na rzecz oficjalnego uznania uczenia się nieformalnego i pozaformalnego;
- zainicjowad opracowanie zasad ramowych dotyczących polityki zatrudnienia osób młodych, określających strategię na rzecz zmniejszenia bezrobocia wśród młodzieży.

Realizowane wspólnie z paostwami członkowskimi i partnerami społecznymi, zasady te powinny sprzyjad wchodzeniu młodzieży na rynek pracy dzięki stażom, praktykom i innym metodom zdobywania doświadczenia zawodowego, w tym również programowi („Twoja pierwsza praca z EURES-em”) mającemu na celu zwiększenie możliwości zatrudnienia młodzieży poprzez sprzyjanie mobilności na terenie UE.

Na poziomie krajowym paostwa członkowskie będą musiały:

- zapewnid odpowiedni poziom inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach (od przedszkolnego do wyższego);
- poprawid rezultaty procesu kształcenia, stosując zintegrowane podejście w każdym segmencie systemu (kształcenie przedszkolne, podstawowe, średnie, zawodowe i wyższe), uwzględniając kluczowe kompetencje i dążąc do ograniczenia liczby osób przedwcześnie kooczących naukę szkolną;
- zwiększyd otwartośd i znaczenie systemów kształcenia poprzez utworzenie krajowej struktury kwalifikacji i lepsze łączenie rezultatów procesu kształcenia z potrzebami rynku pracy;
- ułatwid młodzieży wchodzenie na rynek pracy poprzez zintegrowane działania obejmujące m.in. udzielanie informacji, doradztwo, staże.

Jednym z trzech wskazanych wcześniej podstawowych priorytetów Strategii Europa 2020 jest „rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu” zakładający dążenie do gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójnośd

gospodarczą, społeczną i terytorialną. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza wzmocnienie pozycji obywateli poprzez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje, zwalczanie ubóstwa oraz modernizowanie rynków pracy, systemów szkoleń i ochrony socjalnej, aby pomóc ludziom przewidywać zmiany i radzić sobie z nimi oraz móc budować spójne społeczeństwo. Ważne jest również, aby korzyści ze wzrostu gospodarczego rozkładały się równo w całej Unii, w tym w regionach najbardziej oddalonych, zwiększając w ten sposób spójność terytorialną. Chodzi o to, aby każdy obywatel przez całe swoje życie miał przed sobą otwarte możliwości. Aby poradzić sobie z problemami starzejącego się społeczeństwa i rosnącej światowej konkurencji, Europa musi w stu procentach wykorzystać potencjał swojej siły roboczej. Jeśli chcemy zwiększyć współczynnik aktywności zawodowej, potrzebne będą strategie na rzecz zwiększenia równouprawnienia płci. Działania, jakie Europa musi podjąć:

- **Zatrudnienie:** w związku ze zmianami demograficznymi nasza siła robocza wkrótce się skurczy. W UE pracuje dziś tylko dwie trzecie osób czynnych zawodowo, podczas gdy w USA i Japonii liczba ta wynosi ponad 70%. Szczególnie niskie są wskaźniki zatrudnienia kobiet i osób starszych. **Kryzys dotknął szczególnie ludzi młodych – bezrobocie wynosi wśród nich ponad 21%. Istnieje duże ryzyko, że ludzie bez pracy lub pracujący okazjonalnie stracą swoją pozycję na rynku pracy**
- **Umiejętności: ok. 80 mln osób ma niskie lub podstawowe kwalifikacje, a niezależnie od tego z uczenia się przez całe życie korzystają głównie najbardziej wykształceni. Do roku 2020 w kolejnych 16 mln miejsc pracy potrzebne będą wysokie kwalifikacje;** jednocześnie liczba miejsc pracy wymagających tylko niskich kwalifikacji spadnie o 12 mln. Również wydłużona aktywność zawodowa może się wiązać z koniecznością nabywania nowych umiejętności przez całe życie zawodowe.
- **Walka z ubóstwem:** przed kryzysem zagrożonych ubóstwem było 80 mln osób, z czego 19 mln to dzieci. 8% ludzi pracujących nie zarabia wystarczająco dużo, aby przeskoczyć próg ubóstwa. Szczególnie zagrożeni są bezrobotni.

Realizacja tego priorytetu będzie wymagała modernizacji i wzmocnienia roli naszej polityki w obszarze zatrudnienia, edukacji i szkolenia oraz systemów ochrony socjalnej poprzez zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej i ograniczenie strukturalnego bezrobocia, jak również zwiększenie poczucia odpowiedzialności społecznej w sektorze biznesu. W tym względzie duże znaczenie ma zapewnienie dostępu do opieki nad dziećmi i innymi osobami

pozostającymi na utrzymaniu osób pracujących. Najważniejszym elementem będzie stosowanie modelu elastycznego rynku pracy i bezpieczeństwa socjalnego (flexicurity) oraz umożliwienie ludziom zdobywania nowych umiejętności w celu przystosowania się do nowych warunków i na wypadek ewentualnych zmian w karierze zawodowej. Dużego wysiłku wymagać będzie walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie nierówności w obszarze zdrowia, tak aby rozwój przyniósł korzyści wszystkim. Ważne będzie także wspieranie zdrowia i aktywności osób starszych, aby umożliwić osiągnięcie spójności społecznej oraz wyższej wydajności.

Ważnym projektem przewodnim dla wdrażania priorytetu rozwoju społecznego jest „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”. Celem projektu jest stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy w związku z rosnącym poziomem bezrobocia oraz zapewnienie trwałości naszych modeli społecznych. Oznacza to wzmocnienie pozycji obywateli poprzez umożliwienie im zdobywania nowych umiejętności, tak aby obecni i przyszli pracownicy mogli przystosować się do nowych warunków i ewentualnej zmiany kariery, aby ograniczyć bezrobocie i podnieść wydajność siły roboczej. Na poziomie UE Komisja podejmuje się:

- opracować i zrealizować, wraz z europejskimi partnerami społecznymi, drugi etap programu flexicurity, aby znaleźć metody lepszego radzenia sobie z transformacją gospodarczą oraz walczyć z bezrobociem i zwiększyć poziom aktywności zawodowej;
- dostosować ramy prawne, zgodnie z zasadami „inteligentnych regulacji”, do zmieniających się modeli organizacji pracy (np. czas pracy, delegowanie pracowników) oraz do nowych zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy;
- ułatwić i wspierać mobilność siły roboczej w UE oraz lepiej dopasowywać popyt i podaż na rynku pracy przy odpowiednim wsparciu finansowym funduszy strukturalnych, a szczególnie Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), oraz wspierać dalekowzroczną i kompleksową politykę migracji zarobkowej, która umożliwiałaby elastyczne zaspokajanie potrzeb rynku pracy;
- zwiększyć potencjał partnerów społecznych i w pełni wykorzystywać możliwości dialogu społecznego do rozwiązywania problemów na wszystkich poziomach (UE, krajowym, regionalnym, sektorowym, poszczególnych przedsiębiorstwach), a także

wspierad ściślejszą współpracę między instytucjami zajmującymi się rynkiem pracy, m.in. publicznymi służbami zatrudnienia w paostwach członkowskich;

- zainicjowad opracowanie strategicznych ram prawnych dotyczących współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia z udziałem wszystkich zainteresowanych podmiotów. Wynikiem tych działań powinno byd przede wszystkim wdrożenie zasad uczenia się przez całe życie (wspólnie z paostwami członkowskimi, partnerami społecznymi i ekspertami), między innymi poprzez elastyczne ścieżki edukacyjne w różnych sektorach i na różnych poziomach kształcenia i szkolenia oraz zwiększanie atrakcyjności kształcenia i szkolenia zawodowego. Należy skontaktowad się z parterami społecznymi działającymi na poziomie europejskim, aby opracowali oni własną inicjatywę w tym obszarze;
- zapewnid zdobywanie i uznawanie kompetencji koniecznych do kontynuowania nauki i na rynku pracy w toku kształcenia ogólnego, zawodowego, wyższego i kształcenia dorosłych, a także opracowad wspólny język i narzędzie operacyjne do celów kształcenia/szkolenia i pracy: europejskie zasady ramowe dotyczące umiejętności, kompetencji i zawodów (ESCO).

Na poziomie krajowym paostwa członkowskie będą musiały:

- zrealizowad własne ścieżki w zakresie flexicurity zgodnie z uzgodnieniami Rady Europejskiej, aby zmniejszyd segmentację rynku pracy oraz ułatwiad zmianę i pogodzenie życia zawodowego i rodzinnego;
- analizowad i regularnie monitorowad skuteczność działania systemów podatkowych i systemów świadczo, tak aby praca była opłacalna (ze szczególnym uwzględnieniem osób o niskich kwalifikacjach), i jednocześnie usuwad czynniki zniechęcające do pracy na własny rachunek; –wspierad nowe sposoby utrzymania równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, wspierad aktywność osób starszych oraz zwiększyd równouprawnienie płci;
- wspierad i kontrolowad skuteczne wprowadzanie w życie wyników dialogu społecznego;
- dodad silnego bodźca do realizacji europejskich ram kwalifikacji poprzez opracowanie krajowych ram kwalifikacji;

- zapewnić zdobywanie i uznawanie kompetencji koniecznych do kontynuowania nauki i na rynku pracy w toku kształcenia ogólnego, zawodowego, wyższego i kształcenia dorosłych, w tym także w toku uczenia się pozaformalnego i nieformalnego;
- utworzyć partnerstwo przedstawicieli świata edukacji i szkoleo oraz przedstawicieli rynku pracy, przede wszystkim włączając partnerów społecznych do planowania potrzeb w zakresie kształcenia i szkolenia.

2. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO ROKU 2020–PLAN MODERNIZACJI 2020+²

Strategia ta jest trzecią w historii samorządowego województwa kujawsko pomorskiego

Tabela. Analiza SWOT dla województwa kujawsko-pomorskiego (s. 6-7).

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowany profil funkcjonalny oraz stosunkowo dobry stan rozwoju wszystkich podstawowych dziedzin gospodarki, w tym osiągnięcie w niektórych dziedzinach wysokiej specjalizacji w skali kraju - zagadnienie to obejmuje w szczególności potencjał przemysłowy, rolniczy, uzdrowiskowy, turystyczny • unikatowy w skali kraju kształt sieci osadniczej (gęsta, równomiernie rozwinięta sieć osadnicza i centralne położenie ośrodków centralnych - zagadnienie to dotyczy każdego poziomu hierarchicznego, w tym w największym stopniu obydwu stolic województwa) stwarzający bardzo sprzyjające warunki obsługi ludności na każdym poziomie hierarchicznym i funkcjonalnym • dośrodkowy układ sieci transportowych umożliwiający stworzenie efektywnego systemu regionalnego transportu publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • trwale wysoki poziom bezrobocia • słabo rozwinięta przedsiębiorczość • bardzo słaba dostępność transportowa w relacjach międzyregionalnych i międzynarodowych • niski stan rozwoju i słabe powiązanie sektora B+R z gospodarką (relatywnie niski poziom większości regionalnych uczelni, niska innowacyjność przedsiębiorstw, niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową) • jeden z najniższych w kraju i obiektywnie bardzo niski poziom kapitału ludzkiego i społecznego • brak ukształtowanego, rozpoznawalnego pozytywnego wizerunku województwa • nieefektywny system transportu publicznego (utrudniona dostępność z większości obszaru województwa do Bydgoszczy i Torunia oraz z większości gmin do siedzib powiatów) • wysoki poziom nierównomierności rozwoju społeczno-gospodarczego w ujęciu

² Załącznik do uchwały Nr XLI/693/13 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 października 2013 r.

	<p>podregionalnym</p> <ul style="list-style-type: none"> ogólnie niski poziom „nasylenia infrastrukturalnego” rozumianego jako gęstość występowania i dostępność do sieci transportu, łączności (w tym sieci szerokopasmowych), zaopatrzenia w energię (produkcja energii i dystrybucja energii –zwłaszcza słaby rozwój sieci gazociągów), podstawowej obsługi wodno-kanalizacyjnej (wciąż niewystarczający poziom zaopatrzenia w wodę oraz niski poziom obsługi w zakresie oczyszczania ścieków) w aspekcie wizerunkowym –brak ośrodka metropolitalnego w regionie uwzględnionego w europejskich rankingach ESPON
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> postrzeganie Bydgoszczy i Torunia w polityce rozwoju kraju jako ośrodków metropolii sieciowej kompleksowe zagospodarowanie doliny Wisły i wykorzystanie potencjału Wisły rozwój sektora rolno-spożywczego zwłaszcza przy ukierunkowaniu produkcji na rynki poza granice województwa kujawsko-pomorskiego, znaczny potencjał dla rozwoju energetyki odnawialnej (w tym zwłaszcza powiązanej z produkcją rolną) rozwój sektora turystyki zdrowotnej (medycyny estetycznej, rehabilitacyjnej, wellness, odnowy biologicznej) rozwój sektorów związanych z e-gospodarką 	<ul style="list-style-type: none"> niewystarczająca współpraca Bydgoszczy i Torunia w zakresie działań rozwojowych, zwłaszcza związanych z rozwojem potencjału metropolitalnego utrzymywanie stanu marginalizacji województwa przez rząd w zakresie realizacji inwestycji i instytucji krajowych –dotyczy to przede wszystkim realizacji przedsięwzięć z zakresu transportu niekorzystne zmiany demograficzne –starzenie się społeczeństwa oraz wzrost liczby osób niepełnosprawnych biologicznie względna bliskość dużych i silnych aglomeracji (Poznań, Trójmiasto, Łódź, Warszawa) – zagrażających drenażem intelektualnym brak rozwoju i w konsekwencji spadek znaczenia i konkurencyjności Portu Lotniczego w Bydgoszczy obniżenie konkurencyjności przemysłu związane z polityką klimatyczno-energetyczną UE osłabienie potencjału rolnictwa i przetwórstwa spożywczego wynikające ze zmian klimatycznych

Dla województwa kujawsko-pomorskiego zidentyfikowano następujące wyzwania o charakterze powszechnym – typowe dla wszystkich polskich regionów:

- prognozę demograficzną zakładającą przyspieszony proces starzenia społeczeństwa. O ile w roku 2011 grupa w wieku 65+ liczyła 273,2 tys. osób i stanowiła 13,0% ogółu mieszkańców województwa, to w roku 2025 wartości te wyniosą odpowiednio 416,6 tys. i 20,7% (udział grupy wiekowej 75+ wzrośnie do roku 2030 z 6,0% do 10,4%). Powyższe zmiany będą implikować bardzo poważne konsekwencje w funkcjonowaniu usług publicznych, zwłaszcza należących do zadań własnych gmin – bowiem znacznie zmieni się zapotrzebowanie (pod względem ilościowym i jakościowym) w sektorze opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, kultury, edukacji, transportu publicznego, ale w szerszym kontekście wpłynie na ogół zagadnień związanych z zarządzaniem przestrzenią i organizacją usług, zwłaszcza w największych miastach, gdzie wzrost udziału osób starszych będzie jeszcze wyższy (w Toruniu w roku 2025 udział grupy 65+ wyniesie 22,5%, a w Bydgoszczy – 24,2%);
- powszechne przekonanie o wiodącej roli innowacyjności i kreatywności w kształtowaniu wszelkich procesów społeczno-gospodarczych, a zwłaszcza w budowaniu konkurencyjności gospodarki i poprawy jej efektywności. Innowacyjność i kreatywność dotyczy szeregu płaszczyzn: rozwoju kapitału intelektualnego, budowy relacji między biznesem, nauką, administracją, zdolnością do wytwarzania oraz absorpcji nowoczesnych rozwiązań i technologii. Szczególna rola przypada tu sektorowi naukowo-badawczemu oraz placówkom edukacji na każdym poziomie – bowiem nieodłącznym warunkiem rozwoju innowacyjności jest wysoki poziom wykształcenia oraz upowszechnienie modelu kształcenia przez całe życie. Innowacyjność należy postrzegać wieloaspektowo – w tym także jako zdolność do wykorzystania nowoczesnych technologii w codziennym życiu – jako narzędzi komunikacji, dostępu do wiedzy, załatwiania codziennych potrzeb (z tym zagadnieniem wiąże się kwestia likwidacji wykluczenia cyfrowego). Regiony, które będą wykazywały wysoki poziom innowacyjności nie tylko będą notowały znacznie wyższą konkurencyjność gospodarki i możliwość kreowania trendów globalnych, ale przede wszystkim będą cechowały się dużo stabilniejszą gospodarką i jej wyższą odpornością na wahania koniunkturalne. W kontekście opisanego wyzwania obecnie prezentowany potencjał województwa kujawsko-pomorskiego należy do najniższych w kraju;

- postępujące usieciowienie wszelkich procesów społeczno-gospodarczych. Proces ten można określić mianem „zaawansowanej globalizacji”. O ile dotąd pojęcie globalizacji w rozwoju regionalnym było najczęściej związane z międzynarodowymi powiązaniem kapitałowymi (i np. tworzeniem miejsc pracy przez globalne koncerny), to w kolejnych latach coraz większego znaczenia nabierad będzie aspekt powiązao społecznych – masowych przepływów związanych z podróżami, pracą za granicą, wymianą kulturalną, edukacyjną, przyjmowaniem globalnych wzorców w zakresie zachowao, ale także oczekiwoao co do jakości życia. W rozwoju regionalnym usieciowienie wiązaad się będzie także z dużo większą codzienną mobilnością. Zagadnienie to wiąże się bezpośrednio z rozwojem infrastruktury służącej powiązaniom wewnątrzregionalnym (spójności wewnętrznej województwa – czyli zapewnieniu zdolności do codziennej mobilności wewnątrz wojewódzkiej dla realizacji potrzeb zawodowych, edukacyjnych, kulturalnych, komercyjnych, itp.), międzyregionalnym i międzynarodowym, ale także z rozwojem społecznym w kierunku otwartości i tolerancji, akceptacji mobilności oraz zdolności do adaptacyjności;
- dominującą rolę metropolii w kształtowaniu rozwoju regionów.

Oprócz opisanych powyżej wyzwoao, obiektywnych – wynikających z ogólnych trendów rozwoju regionalnego i typowych dla wszystkich polskich województw, należy wskazaad także wyzwania specyficzne dla kujawsko-pomorskiego, wynikające z problemów tego regionu. Są to:

- **konieczność radykalnego ograniczenia bezrobocia połączona z szeroko rozumianym rozwojem gospodarki województwa** – jest to niezbędny warunek likwidacji sfery ubóstwa oraz pełnego wykorzystania potencjałów endogenicznych wynikających z zasobów naturalnych. **Problem trwale wysokiego bezrobocia dotyczy niemal wszystkich powiatów położonych poza ściśle centralną częścią województwa, w większości tych powiatów niskie są wskaźniki przedsiębiorczości;**
- konieczność zasadniczej poprawy warunków życia ludności wiejskiej – problem w największym stopniu wiąże się z wysokim poziomem bezrobocia oraz zbyt dużą liczbą osób powiązanych ekonomicznie z rolnictwem (co obniża efektywność produkcji rolniczej), ale nie bez znaczenia jest także niewłaściwie funkcjonujący system transportu publicznego (peryferyjność obszarów wiejskich wobec stolic

województwa, a nawet siedzib powiatów i wykluczenie znacznej części mieszkańców z możliwości korzystania z usług publicznych dostępnych w tych miastach), ogólnie niski poziom rozwoju społecznego oraz wysoki poziom wykluczenia cyfrowego.

Inwestycje poczynione w ostatniej dekadzie bardzo skutecznie zniwelowały różnice w rozwoju podstawowej infrastruktury technicznej oraz rozwinęły sied instytucji usług publicznych, ale nie przekłada się to jeszcze na wzrost efektywności gospodarki czy jakość kapitału społecznego – obecnie w większym stopniu niezbędne są działania organizacyjne, przy dalszym prowadzeniu działań inwestycyjnych;

- **nadanie impulsów rozwojowych wschodniej części województwa** – w tym zwłaszcza miastom Włocławek oraz Grudziądz, które pełnią szczególną rolę w stymulowaniu rozwoju społecznego i gospodarczego otaczających powiatów. **Jako obszar problemowy – wymagający szczególnego wsparcia – identyfikuje się powiaty: grudziądzki, wąbrzeski, golubsko-dobrzyoski, brodnicki, rypioski, lipnowski, włocławski i radziejowski oraz miasta Włocławek i Grudziądz.** We wschodniej części województwa trudna sytuacja społeczna i gospodarcza doprowadziła do przerwania naturalnych więzi pomiędzy dużymi miastami, a obszarami otaczającym
- określenie założeń polityki miejskiej – czyli stymulowanie rozwoju każdej z kategorii funkcjonalnych miast, stosownie do ich roli w sieci osadniczej województwa.
- zbudowanie tożsamości i marki regionalnej – złożona przeszłość i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe regionu oraz podział funkcji regionalnych pomiędzy dwa ośrodki, powodują, że oś historyczno-kulturowa lub tradycyjne ciężenia do głównego ośrodka miejskiego, które są podstawą budowania tożsamości wielu regionów, nie mogą mieć w tym celu zastosowania w kujawsko-pomorskim (s.12-13).

Przeprowadzone analizy uwarunkowań i stanu rozwoju województwa oraz prognoz rozwoju województwa, jak też zgłaszanych podczas konsultacji społecznych aspiracji różnych środowisk, pozwoliły na identyfikację priorytetów rozwoju województwa. Priorytet należy rozumieć jako najważniejszą i najpilniejszą do realizacji „potrzebę rozwojową” województwa – stąd też przy przyjętej metodologii prac, w zapisie ustaleń Strategii priorytety mają charakter nadrzędny w stosunku do pozostałych ustaleń. **Wyróżniono następujące**

priorytety dla naszego województwa:

1. **Konkurencyjna gospodarka**
2. **Modernizacja przestrzeni wsi i miast**

3. Silna metropolia

4. Nowoczesne społeczeństwo

W nawiązaniu do pierwszego priorytetu – Konkurencyjnej gospodarki należy podkreślić, iż bezpośrednią podstawą identyfikacji priorytetu „Konkurencyjna gospodarka” jest dążenie do unowocześnienia gospodarki, skutkującego znacznym zwiększeniem liczby miejsc pracy na terenie województwa. Priorytet ten jest wskazywany jako najważniejszy, ze względu na bardzo silne i trwałe społeczne i ekonomiczne skutki niskiego poziomu konkurencyjności gospodarki. Od początku funkcjonowania województwa notuje się trwałe wysokie bezrobocie, będące konsekwencją niskiej konkurencyjności gospodarki. W sferze społecznej wysokie bezrobocie skutkuje przede wszystkim rosnącą skalą ubóstwa. W sferze gospodarczej niska konkurencyjność ogranicza możliwości wykorzystania potencjałów rozwojowych oraz utrudnia przebieg procesów typowych dla gospodarek lepiej rozwiniętych (jak na przykład innowacyjność, sieciowanie, ekspansja terytorialna). **Niska konkurencyjność gospodarki wynika w dużej mierze z niedostosowania poziomu wykształcenia i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy oraz prezentowanych postaw społecznych wobec rynku pracy.**

Stopa bezrobocia w ostatniej dekadzie lokuje kujawsko-pomorskie na 13-14 pozycji w kraju i jest corocznie 1,8-2,1 razy wyższa, niż w województwie o najkorzystniejszym stanie, co oznacza że nawet duże różnice w koniunkturze gospodarczej nie są w stanie wpłynąć na pozycję województwa i jego relacje do najlepszych regionów. W okresie 2000-

2011 liczba podmiotów gospodarczych na terenie województwa zwiększyła się zaledwie o 9% podczas gdy aż 12 regionów w kraju notowało dynamikę na poziomie powyżej 15%, a liderzy – ok. 30%. Wśród regionów o dużej dynamice, są województwa wykazujące podobieństwa pod względem profilu społeczno-gospodarczego do województwa kujawsko-pomorskiego, co pozwala przypuszczać że także w naszym regionie istnieją niewykorzystane rezerwy rozwojowe.

Tabela. Pozycja kujawsko-pomorskiego na tle kraju w zakresie wybranych wskaźników społeczno-gospodarczych (s. 16)

Cecha	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Stopa bezrobocia	13	13	14	14	14	14	14	14
Wskaźnik przedsiębiorczości	9	9	9	10	9	10	11	11
Wskaźnik korzystających z pomocy społecznej	1	3	2	2	2	2	2	2

Pod względem wskaźnika przedsiębiorczości, kujawsko-pomorskie lokuje się w ostatnich latach na 10-11 pozycji i notuje około 70% wskaźnika województwa najlepszego.

W obydwu tych parametrach sytuacja województwa w stosunku do roku 2000 wyraźnie się pogorszyła.

Przechodząc do priorytetu czwartego: Nowoczesne społeczeństwo, to województwo cechuje się słabym poziomem rozwoju społecznego. Zagadnienie to jest wprowadzie zróżnicowane w ujęciu podregionalnym (głównie w relacjach wschód-zachód województwa) oraz wykazuje odmienny charakter w ujęciu wieś – miasta, jednak ogólne wskaźniki różnych aspektów rozwoju społecznego należą w kujawsko-pomorskim do niskich lub najniższych w kraju. Geneza tego zjawiska jest bardzo złożona, niektóre aspekty mają podłoże historyczno-kulturowe, a inne wiążą się ze zbyt małym w ostatnich dekadach potencjałem Bydgoszczy i Torunia (poziom rozwoju społecznego jest w dużej mierze pochodną zdolności ośrodków wojewódzkich do kształtowania rozwoju społecznego). Jest to poważna bariera rozwojowa – w tej sferze notuje się największe deficyty (straty konkurencyjne) wobec innych regionów – przejawiająca się niskim poziomem aspiracji, zbyt małą zaradnością na rynku pracy oraz ograniczonymi możliwościami poszukiwania atrakcyjnej pracy, małą aktywnością i zaangażowaniem na rzecz poprawy warunków życia, niedostrzeganiem roli wykształcenia, brakiem dbałości o własne zdrowie, brakiem innowacyjności, co w życiu codziennym skutkuje mało efektywnym wykorzystaniem nowoczesnych technik i technologii. Społeczność województwa wykazuje mało cech społeczeństwa informacyjnego. Istnieje potrzeba zmiany mentalności w zakresie innego spojrzenia na osiągnięcie konkurencyjności województwa, w tym zmiany sposobu myślenia dotyczącego udziału społeczeństwa w planowaniu rozwoju. **Niski poziom rozwoju społecznego jest jedną z najważniejszych przyczyn niskiej konkurencyjności gospodarki. Województwo nie jest w stanie skutecznie poprawić wskaźników wykształcenia. W roku 2011 zajmuje dopiero 14. pozycję w kraju pod względem udziału ludności z wykształceniem wyższym i aż 4. pod względem udziału ludności z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym. Wciąż utrzymuje bardzo wysoki wskaźnik udziału ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W roku 2011 szkoły wyższe w kujawsko-pomorskim opuściło ponad 23 tys. absolwentów. Jest to zaledwie 64% wzrost w stosunku do roku 2000 – ten wskaźnik dynamiki lokuje województwo na 14. pozycji – większość regionów podwoiła liczbę absolwentów, a najlepsze zanotowały wzrost o ponad**

130%. W szkołach publicznych wzrost liczby absolwentów wyniósł tylko 25% (w aż 7 województwach –wzrósł co najmniej dwukrotnie). Aż 1/3 stanowią absolwenci szkół niepublicznych. O ile na początku poprzedniej dekady wskaźnik absolwentów szkół publicznych odniesiony do liczby mieszkańców lokował kujawsko-pomorskie na 2-4 pozycji, obecnie jest to 9-10 pozycja. Aż połowa wszystkich absolwentów ukończyła studia niestacjonarne (w szkołach niepublicznych –89%). Aż 32% absolwentów studiów stacjonarnych ukończyło kierunki pedagogiczne i humanistyczne (3. najwyższy wskaźnik w kraju), a tylko 6,7% kierunki inżynieryjno-techniczne (3. najniższa lokata w kraju w odniesieniu do liczby mieszkańców jest to wskaźnik prawie 3-krotnie niższy od najlepszego województwa). Oprócz niekorzystnych wskaźników struktury kształcenia, kujawsko-pomorskie ma także jeden z najniższych wskaźników ludności studiującej – jednak ten wskaźnik w większym stopniu świadczy o niskiej atrakcyjności regionalnych uczelni (liczba studentów jest relatywnie niska także dlatego, że część młodzieży wybiera szkoły poza regionem, a mały jest napływ młodzieży spoza regionu). Wskaźnik liczby doktorantów jest ponad 3-krotnie niższy, niż w najlepszych regionach. Zdawalność egzaminów gimnazjalnych, zarówno w części humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej oscyluje w ostatnich latach na poziomie 96-98% średnich wyników krajowych, co lokuje kujawsko-pomorskie w drugiej połowie województw, a w niektórych latach zapewnia dopiero 13-14 pozycję. Zauważalna jest dysproporcja w stosunku do kilku województw najlepszych, notujących niemal corocznie wyniki lepsze od przeciętnej krajowej o 3-6%.

Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest w kujawsko-pomorskim bardzo niekorzystny zarówno w miastach (gdzie wynosi tylko 76%, co lokuje województwo na ostatniej pozycji, przy wskaźniku w kilku województwach przekraczającym 90%), jak i na obszarach wiejskich (zaledwie 41%, co lokuje województwo na 13. pozycji, a najlepsze regiony przekraczają poziom 65%). Warto tu zauważyć bardzo dużą pozytywną zmianę pomiędzy rokiem 2010 a 2011 - w roku 2010 te wskaźniki sytuowały kujawsko-pomorskie na poziomie niższym niż wiodące regiony na początku poprzedniej dekady. Jedną z miar rozwoju społecznego jest także uczestnictwo w wyborach. W ostatnich trzech wyborach do Sejmu RP, frekwencja w zachodniej części województwa (okręg nr 4) jest tylko nieznacznie niższa od przeciętnej krajowej, ale w części wschodniej (okręg nr 5) każdorazowo jest niższa o 5-6 pkt. procentowych. **Innym aspektem małego zaangażowania jest stan rozwoju fundacji i organizacji pożytku publicznego – liczba tego rodzaju podmiotów non-**

profit sięga zaledwie 2/3 tej, która byłaby adekwatna do liczby mieszkańców regionu. Mała jest liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice i niskie jest uczestnictwo w tych imprezach –w ostatnich latach wskaźniki te lokują województwo na 11-15 pozycji; brak jest też zainteresowania zespołami artystycznymi. Jednym z aspektów działalności instytucji kultury jest też organizacja różnego rodzaju kursów –wskaźnik zainteresowania nimi odniesiony do liczby mieszkańców, lokuje kujawsko-pomorskie w ostatnich latach na 11-16 pozycji. Województwo wykazuje korzystne wskaźniki liczby oraz wyposażenia bibliotek, ale pod względem wskaźnika czytelników lokuje się dopiero na 13. pozycji. Przeciętna długość dalszego trwania życia – obliczona w momencie narodzin – wynosi 72,2 lata dla mężczyzn oraz 80,1 lat dla kobiet. Obydwa wskaźniki lokują województwo wśród słabszych –jest to 10. pozycja w odniesieniu do czasu trwania życia mężczyzn i dopiero 14. w odniesieniu do czasu trwania życia kobiet. Niepokojące są dwa aspekty – pogarszanie pozycji województwa w stosunku do danych z roku 1995 (długość życia w województwie jest obecnie wyraźnie większa, ale w innych województwach zmiany pozytywne były silniejsze) oraz pogarszanie pozycji województwa wraz z wzrostem wieku – prognozy długości dalszego trwania życia dla ludności w średnim i starszym wieku są w kujawsko-pomorskim na tle innych województw zauważalnie gorsze, niż prognozy dla grup najmłodszych. Bardzo poważnym problemem województwa jest wysoka śmiertelność na nowotwory –wskaźnik liczby zgonów odniesiony do liczby mieszkańców lokuje region od wielu lat wśród najgorszych województw; nowotwory są przyczyną aż 28% wszystkich zgonów.

Kujawsko-pomorskie prezentuje też jeden z najwyższych wskaźników

samobójstw. Statystycznie możliwa jest analiza tylko części aspektów rozwoju społecznego – ale nawet wybrane wskaźniki dowodzą, że niezbędna jest zarówno zmiana mentalności społeczeństwa, rozumianego jako obywatele, ale także podmioty, tj. jednostki publiczne, przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe oraz wyrobienie właściwych postaw, w tym otwartość na zmianę przyzwyczajęo w działaniach i sposobach funkcjonowania podmiotów, jak też rozwój infrastruktury służącej rozwojowi społecznemu (przede wszystkim umożliwiającą realizację zadao edukacyjnych, rozbudzanie aktywności oraz ochronę zdrowia na właściwym poziomie). Zarówno zmiany mentalne oraz rozwój infrastruktury uwzględniać będą przygotowanie zasobów ludzkich do szerokiego otwarcia na świat, do podjęcia międzynarodowej współpracy i konkurencji, do pełnego rozumienia procesów globalizacji i funkcjonowania w gospodarce sieciowej.

Wśród celów strategicznych wzięto zatem pod uwagę m.in.

– **Cel: Gospodarka i miejsca pracy.**

Podstawowym i bezpośrednim celem działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Gospodarka i miejsca pracy” jest **zwiększenie liczby miejsc pracy, a więc ograniczenie bezrobocia poprzez aktywne działania związane z poprawą warunków tworzenia miejsc pracy i zwiększania zatrudnienia, ale celem pośrednim jest także rozwój przedsiębiorczości, rozumiany zarówno jako zwiększanie liczby zarejestrowanych podmiotów, jak i zwiększanie potencjału podmiotów już funkcjonujących.** Rozwój przedsiębiorczości oraz ograniczanie bezrobocia wpłyną też w sposób bezpośredni i pośredni na kondycję finansową gmin (zwiększenie dochodów i zmniejszenie obciążenia). Istotnym problemem rozwoju województwa jest wysoki poziom bezrobocia w średnich ośrodkach miejskich – Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu, które docelowo powinny pełnić rolę regionalnych/podregionalnych centrów aktywizacji gospodarczej. Zakłada się wsparcie w ramach polityki regionalnej rozwoju gospodarczego Włocławka, Grudziądza i Inowrocławia, w celu przezwyciężenia wysokiej nierównowagi na rynku pracy tych miast oraz obszarów je otaczających. **Działania na rzecz Włocławka i Grudziądza będą traktowane priorytetowo** (w stosunku do innych miast odpowiadających im poziomów hierarchicznych) ze względu na rolę tych miast w kształtowaniu podregionalnych rynków pracy.

– **Cel: Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi**

Podstawowym celem działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” jest **podniesienie kapitału ludzkiego i społecznego województwa**, a także zapewnienie wysokiego standardu usług publicznych dla mieszkańców regionu. Rozwój społeczny jest jednym z największych wyzwań rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, a w Strategii modernizacji regionu odgrywa kluczową rolę, bowiem niezbędnymi warunkami jej powodzenia jest zasadnicza zmiana postaw społecznych mająca na celu **zwiększenie poziomu kompetencji, wiedzy, umiejętności, zwiększenie poziomu aktywności i zaangażowania społecznego**, poprawę stanu zdrowia.

Całość ustaleń Strategii opiera się na fundamentalnym założeniu, że to mieszkańcy są największym walorem i bogactwem województwa, a przyszłość województwa zależna będzie od ich zaangażowania w stymulowanie jego rozwoju. w ramach celu „Aktywne

społeczeństwo i sprawne usługi” wyróżniono trzy sfery, dotyczące zagadnień: rozwoju społecznego i solidarności międzypokoleniowej, **edukacji** oraz ochrony zdrowia.

W obszarze edukacji głównym celem podejmowanych działań jest poprawa efektywności i jakości kształcenia, która wymaga podjęcia szeregu interwencji w aspektach zapewnienia wysokiego poziomu nauczania, zmiany organizacji procesu kształcenia i poprawy warunków jego realizacji, promocji wykształcenia oraz dostosowania kształcenia do szybko zmieniającej się rzeczywistości. Jakość kształcenia ma podstawowy wpływ na konkurencyjność gospodarki, ale od jakości funkcjonowania systemu edukacji zależy także zdolność do wytwarzania i implementowania innowacji. Najistotniejszym zagadnieniem w analizowanym obszarze jest zapewnienie wysokiego poziomu nauczania na wszystkich poziomach edukacji. Działania związane z tą sferą podejmowane będą na kilku płaszczyznach. Pierwszą z nich będzie zapewnienie wysokiego standardu bazy oświatowej, głównie poprzez doposażenie szkół oraz ich wyposażenie w innowacyjne narzędzia i technologie, które uatrakcyjnią sposób prowadzenia zajęć oraz wzbogacą program nauczania w ciekawe dla uczniów treści edukacyjne (m.in. realizacja projektu rozwoju infrastruktury Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy pn.

„Wielofunkcyjny kompleks kreatywności artystycznej). Poprawa standardu bazy dotyczy także rozwoju przyszłolnej infrastruktury sportowej – zwraca się także uwagę na jak najbardziej racjonalne wykorzystanie bazy sportowej (w tym „Orlików”). Możliwość efektywnego wykorzystywania nowoczesnych narzędzi i technologii wymaga przede wszystkim podniesienia „cyfrowych” kompetencji nauczycieli. Zwraca się również uwagę na konieczność podjęcia działań na rzecz podniesienia wiedzy i umiejętności kadr oświaty ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania nowoczesnych narzędzi ICT (nauczyciele nauczania wczesnoszkolnego, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, dyrektorzy szkół wszystkich szczebli kształcenia, pracownicy nadzoru pedagogicznego, pracownicy organów prowadzących szkoły). Zamierza się utworzyć Centrum Doskonalenia Nauczycieli, którego głównym zadaniem będzie poprawa poziomu kwalifikacji kadry nauczycielskiej (ze szczególnym uwzględnieniem przełożenia jakości kształcenia na powodzenia na rynkach pracy). Ze względu na ogólnie niski poziom wykształcenia mieszkańców województwa, zamierza się wprowadzić regionalne standardy nauczania – zakładające, że zakres kształcenia oraz poziom wymagany od ucznia, będą w województwie wyższe od określonych ustawowo. Bardzo duże znaczenie ma promocja kształcenia,

kierowana przede wszystkim do rodziców dzieci i młodzieży – mająca na celu wyrobienie przekonania o potrzebie, roli i znaczeniu wykształcenia oraz samorozwoju. W szczególności zamierza się promować nauki ścisłe (matematyczno-przyrodnicze) jako mające podstawowe znaczenie dla dziedzin gospodarki istotnych dla regionu (w tym zaliczanych do inteligentnych specjalizacji), ale także uczących logicznego myślenia, wpływających na kreatywność w życiu codziennym i zawodowym oraz stwarzających większe szanse sukcesu na rynku pracy. Elementem poprawy procesu kształcenia, ale także promocji kształcenia, ma być sieć powiatowych centrów wiedzy – wyspecjalizowanych i dobrze wyposażonych laboratoriów (Środowiskowych Centrów Innowacyjnej Edukacji) dzięki którym nastąpi wyjście ucznia i nauczyciela z układu klasowo-lekcyjnego na rzecz nauczania doświadczalnego. W centrach planuje się również realizację części zajęć w ramach podstawy programowej związanej z naukami ścisłymi. Placówki te będą realizowane w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych prowadzonych na poziomie ośrodków powiatowych, natomiast na poziomie największych miast przewiduje się (w ramach ZIT dla tego poziomu) rozwój specjalistycznych centrów nauki–Środowiskowych Centrów Edukacji

Doświadczalnej („mini-Koperników”)(rozwój idei zapoczątkowanej przez toruńskie Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy). Dla centrum w Bydgoszczy wskazuje się profil działalności związany z naukami o człowieku (ma to być placówka łącząca nauki biologiczne, medyczne i techniczne, której celem będzie promowanie innowacyjnych i interaktywnych metod nauczania o człowieku), natomiast dla centrów we Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu zakres działalności zostanie ustalony, przy założeniu, iż oferta centrów nie powinna być wobec siebie konkurencyjna, a komplementarna, a poszczególne centra powinny współpracować w przygotowywaniu oferty edukacyjnej. Edukację doświadczalną, w ramach innowacyjnych programów nauczania, zamierza się rozwijać już od okresu przedszkolnego poprzez wspieranie idei uniwersytetów dziecięcych i innych przedsięwzięć o podobnym charakterze. Dla uczniów wszystkich poziomów kształcenia zamierza się rozwijać konkursy i olimpiady przedmiotowe oraz poszerzać obecnie funkcjonujący system stypendiów, a wszystkie pokolenia zachęcać się będzie do nauki języków obcych. Zamierza się kontynuować i rozwijać sferę zajęć dodatkowych dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych w ramach regionalnych kół przedmiotowych ze szczególnym uwzględnieniem przedmiotów ścisłych. Placówki oświatowe rozwijać będą współpracę międzynarodową mającą na celu wymianę

doświadczo, upowszechnianie dobrych praktyk oraz aktywną komunikację. Problemem, który jest nadal aktualny i wymaga pilnego rozwiązania jest również nierówny dostęp do edukacji zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin, często zamieszkującej tereny wiejskie. Dla tej grupy uczniów – pochodzących z terenów wiejskich i małych miast - zamierza się wprowadzić pewne formy refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną oraz system pomocy stypendialnej, który zniweluje dysproporcje w dostępie do edukacji. W szczególności wskazuje się na stypendia umożliwiające zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin – obejmować mają zdolną młodzież, która w pobliżu miejsca swojego zamieszkania nie może realizować aspiracji edukacyjnych, ze względu na brak szkoły o określonym profilu lub wysokim poziomie nauczania, a sytuacja materialna ich rodzin uniemożliwia finansowanie im nauki w największych miastach regionu. Edukacja nieformalna, prowadzona często przez organizacje pozarządowe, jest niezbędnym elementem nowoczesnego społeczeństwa. Dzięki edukacji nieformalnej wszystkie grupy wiekowe mogą zdobywać wiedzę w obszarach nieobjętych kształceniem formalnym (np.: podstawowe zagadnienia kultury, wielokulturowość, prawa człowieka, zrównoważony rozwój, partycypacja i prawa obywateli) oraz nabywać kompetencje prospołeczne: zdolność do pracy w grupie, umiejętność organizacji przedsięwzięć, budżetowania, pozyskiwania dotacji i sponsorów. Szczególnie istotne w nowej perspektywie finansowej UE jest ścisłe powiązanie edukacji nieformalnej z umiejętnościami zwiększającymi szanse na rynku pracy. W związku z tym na znaczeniu zyskują wszelkie formy wolontariatu i zaangażowania non-profit, w tym za granicą. Rozwijanie edukacji nieformalnej, jej promocja i wsparcie instytucjonalne będą istotnym elementem Strategii. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość wymaga by w krok za nią podążały również zmiany w procesie edukacji. Promowana będzie idea life long learning (uczenia się przez całe życie) oraz idea kształcenia „od przedszkola do doktora”. Bardzo duża odpowiedzialność spoczywa na funkcjonowaniu szkół ponadgimnazjalnych – zwłaszcza zawodowych. Decyzja o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej determinuje wybór kierunków studiów i/lub powodzenia na rynku pracy. Głównym źródłem wysoko wykwalifikowanych kadr są szkoły wyższe, dlatego też największym wyzwaniem dla regionalnych uczelni jest dostosowanie ich programu nauczania do potrzeb rynku pracy. Działania w tej sferze wymagają zaangażowania przedsiębiorców, którzy kreują popyt na

absolwentów określonych specjalizacji (łagodzenie problemu „zawodów deficytowych” – braku specjalistów w określonych dziedzinach pomimo bardzo dużej podaży pracy). Zamierza się rozwijać współpracę szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami, co pozwoli na rozwój praktyk i staży – bardzo pożądaných zarówno ze strony przedsiębiorców, jak i samych studentów, będących formą zdobycia pierwszego praktycznego doświadczenia zawodowego. Zamierza się ustanowić system stypendialny umożliwiający wykształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji (niezbędne są działania na rzecz zmiany kwalifikacji absolwentów w kierunkach, na które jest zapotrzebowanie). W kolejnych latach prognozuje się znaczący spadek liczby młodzieży w wieku studenckim, co będzie ważnym wyzwaniem dla regionalnych uczelni, wymuszającym działania dostosowujące – pozwalające na funkcjonowanie i rozwój w niesprzyjających warunkach mniejszego zapotrzebowania na ich ofertę. Dla uczelni bydgoskich i toruńskich proponuje się (i będzie się wspierał) model integracji, dla przeciwdziałania konkurencji, zwiększenia potencjału i poprawy jakości kształcenia. Integracja pozwoli na wykreowanie całkowicie nowej tożsamości nauki kujawsko-pomorskiej i ma być instrumentem znaczącej poprawy jej pozycji na arenie krajowej i międzynarodowej. Dla uczelni włocławskich proponuje się (i będzie się wspierał) przekształcenia na rzecz rozwoju specjalizacji w kierunku szkolnictwa zawodowego – zakłada się, że szkoły wyższe w tym mieście powinny pełnić rolę dużego (być może docelowo wiodącego w województwie) ośrodka szkolnictwa zawodowego na poziomie wyższym (powiązanego z regionalnymi przedsiębiorcami dla osiągnięcia jak najlepszego powiązania z rynkami pracy), który przy osiągnięciu odpowiednio wysokiego poziomu kształcenia będzie atrakcyjny nie tylko dla mieszkańców województwa. Należy rozważyć ustanowienie jednostki odpowiedzialnej (lub powierzenie tego zadania jednostce już funkcjonującej) za monitorowanie zapotrzebowania na pracowników w zawodach i specjalnościach poświadanych przez regionalną gospodarkę, w zakresie których brak jest możliwości zdobycia w polskich uczelniach wykształcenia na odpowiednio wysokim poziomie (dla zapewnienia konkurencyjności na rynkach światowych) oraz nawiązanie (w oparciu o wyniki monitoringu) bieżącej współpracy z uczelniami funkcjonującymi w krajach UE. Jednostka taka koordynowałaby i wspierała (w zakresie, który powinien być szczegółowo ustalony) możliwość zdobycia wykształcenia w tego typu kierunkach przez zdolną młodzież z terenu województwa (względnie –

w przypadku stwierdzenia dużego zapotrzebowania - organizowałaby współpracę pomiędzy uczelniami regionalnymi i zagranicznymi dla zapewnienia możliwości kształcenia na terenie województwa). W województwie zbyt mały nacisk przykładano na inkluzję w nauczaniu, która może być szansą dla wszystkich uczniów. Należy wspierać osoby o specjalnych lub zwiększonych potrzebach edukacyjnych. Powinno się położyć nacisk na rozwój bibliotek cyfrowych, większą współpracę na linii rodzic - poradnia psychologiczna - szkoła. Dostęp do edukacji jest powszechny, ale nie równy, związane jest to z niedostępnością m.in. placówek edukacyjnych, burs, internatów. Zmieniająca się struktura demograficzna oraz rosnące umiędzynarodowienie gospodarki wymagają również zmian w ofercie regionalnych uczelni wyższych, prowadzenia większej liczby kierunków w językach obcych, dostosowania usług około studenckich do potrzeb obcokrajowców oraz aktywnego pozyskiwania przyszłych studentów za granicą. Opracowanie i wdrożenie kompleksowych programów internacjonalizacji uczelni wyższych zwiększy ich konkurencyjność na rynku usług edukacyjnych, pozwoli na pozyskanie nowych studentów i beneficjentów usług okołostudenckich, przygotowuje absolwentów do poruszania się na rynku pracy w globalizującej się gospodarce. W sferze edukacji zamierza się również położyć duży nacisk na rozwój szkolnictwa zawodowego, które obecnie cieszy się wciąż zbyt małą popularnością. Szczególnie należy rozwijać profile kształcenia związane z dziedzinami istotnymi dla gospodarki i rynków pracy regionu (kierunki odpowiadające rzeczywistemu zapotrzebowaniu przedsiębiorstw –instrumentem powinien być system kierunków „kształcenia zamawianego” na poziomie ponadgimnazjalnym). Niezbędne więc będzie powiązanie systemu kształcenia zawodowego z inteligentnymi specjalizacjami województwa kujawsko-pomorskiego, jak również uwzględnienie kwestii demograficznych i ekonomicznych, decydujących o zasadności działań. Na poziomie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych zostanie opracowane i wdrożone wewnętrzne poradnictwo zawodowe dla uczniów. Warunkiem kluczowym dla elastycznego reagowania na wyzwania zmieniającego się rynku pracy jest stworzenie systemu powszechnego uczenia się przez całe życie. Umożliwi on będzie nie tylko podwyższanie posiadanych już kwalifikacji, ale przede wszystkim otworzy będzie horyzonty na nową wiedzę i umiejętności, które nierzadko decydują o możliwościach pozostania aktywnym na rynku pracy w okresach dekonunktury. Dzięki wyposażeniu pracowni dydaktycznych uczniowie szkół zawodowych będą mieli możliwość realizacji praktycznych zajęć z wykorzystaniem nowoczesnego

sprzętu oraz myśli technicznej dorównującej obecnie stosowanym rozwiązaniom w gospodarce. Ważnym elementem jest szkolenie zawodowe osób niepełnosprawnych, pozwalające na włączenie ich w rynek pracy. Na wszystkich etapach edukacji formalnej, promowana i wspierana będzie współpraca międzynarodowa tzn. wymiana szkół partnerskich, projekty międzynarodowe realizowane przez jednostki edukacyjne ze środków zewnętrznych w tym UE, programy promujące wiedzę o świecie tj. edukacja globalna. Ze względu na zmiany demograficzne, których konsekwencją będzie wzrost liczebności populacji osób starszych, bardzo istotne jest zwrócenie uwagi na potrzebę kształcenia kadr w kierunkach mających zaspokoić potrzeby tej części społeczeństwa, tj. w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej. Regionalną specjalizacją może stać się turystyka zdrowotna, realizowana nie tylko na bazie walorów uzdrowiskowych, ale także w innych rejonach województwa wykazujących ku temu predyspozycje środowiskowe. Rozwój tej dziedziny gospodarki (który jest bardzo pożądanym, bo lokalnie może mieć duży wpływ na rynki pracy) wiązać się będzie z dużym zapotrzebowaniem na wykwalifikowaną kadrę – kształcenie w tej dziedzinie powinno być więc skoordynowane z zamiarem wsparcia tego typu przedsięwzięć gospodarczych. Wskazuje się także na potrzebę ścisłej współpracy szpitali oraz szkół wyższych w celu kształcenia w pożądanym specjalnościach.

Powyższe założenia w sferze edukacji będą realizowane przez następujące kierunki działań i już obecnie zidentyfikowane przedsięwzięcia:

Kierunki działań:

1. Zapewnienie wysokiego poziomu nauczania na wszystkich poziomach edukacji
2. Zapewnienie wysokiego standardu bazy oświatowej
3. Rozwój szkolnictwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego
4. Rozwój i promocja edukacji nieformalnej
5. Rozwój edukacji przedszkolnej
6. Promocja wykształcenia
7. Rozwój edukacji doświadczalnej nauk ścisłych na wszystkich poziomach kształcenia
8. Rozwój zdolności edukacyjnych szkół wyższych
9. Wprowadzenie systemów stypendialnych
10. Kształcenie kadr dla opieki zdrowotnej dla potrzeb ludności starszej
11. Kształcenie kadr dla opieki społecznej dla potrzeb ludności starszej
12. Rozwój współpracy międzynarodowej instytucji edukacji formalnej i nieformalnej

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia:

- 1. Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów nauczania**
- 2. Utworzenie Centrum Doskonalenia Nauczycieli**
- 3. Wprowadzenie Systemu Regionalnych Kół Przedmiotowych**
- 4. Utworzenie Środowiskowych Centrów Innowacyjnej Edukacji**
- 5. Realizacja projektu rozwoju infrastruktury Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszcy pn. „Wielofunkcyjny kompleks kreatywności artystycznej”**
- 6. Wzmocnienie instytucjonalne i rozwój funkcji edukacyjnych Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy w Toruniu**
- 7. Utworzenie Środowiskowego Centrum Edukacji Doświadczalnej –Centrum Nauki o Człowieku w Bydgoszcy**
- 8. Utworzenie Środowiskowych Centrów Edukacji Doświadczalnej we Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu**
- 9. Poszerzenie systemu stypendialnego dla najzdolniejszej młodzieży**
- 10. Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin**
- 11. Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego wykształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji**
- 12. Opracowanie i wdrożenie systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną dla uczniów z obszarów wiejskich i małych miast**
- 13. Opracowanie i wdrożenie systemu wewnątrzszkolnego poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych**
- 14. Opracowanie i wdrożenie systemu współpracy szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami (s. 41-45).**

Programy rozwoju niezbędne do opracowania/wdrożenia dla osiągnięcia celów STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO ROKU 2020–PLAN MODERNIZACJI 2020+ to m.in.:

- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Strategia na rzecz Rozwoju Inteligentnych Specjalizacji
- Kujawsko- Pomorski Program Rozwoju Edukacji
- Kujawsko Pomorski Plan Działao na rzecz Zatrudnienia Kujawsko (oparty na podstawie prawnej w postaci Art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2013 poz. 674) – odpowiedzialność za realizację programu ponosi Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu
- Pomorski Program Rozwoju Przedsiębiorczości
- Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku (Art.35 ust 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2011 Nr 127 poz. 721 ze zm.) odpowiedzialność za realizację programu ponosi Departament Spraw Społecznych
- pakiet programów strategicznych „Społeczeostwo”.

3. REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI 2014-2020. STRATEGIA NA RZECZ ROZWOJU INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI³

Województwo kujawsko-pomorskie znajduje się w grupie słabych innowatorów i wpisuje się w duży blok mało innowacyjnych regionów Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Analiza benchmarkingowa pozwoliła na określenie poziomu innowacyjności województwa kujawsko-pomorskiego na tle Europy i Polski. W związku z tym można podkreślić następujące wnioski dotyczące regionu Kujaw i Pomorza: **region Kujaw i Pomorza charakteryzuje się mało efektywnym wykorzystaniem funduszy unijnych przeznaczonych na wdrażanie innowacji, badao i rozwoju; województwo kujawsko-pomorskie wyróżnia się dużym potencjałem kapitału ludzkiego, który porównywalny jest do tego, którym dysponują europejscy liderzy innowacyjności. Z kolei dominująca ścieżka kształcenia obejmuje kierunki humanistyczne, co może w przyszłości zaprocentowad rozwojem sektora usług; udział wydatków na badania i rozwój jest niewielki zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym i na takim poziomie, który nie pozwala na wzrost innowacyjności regionu na tle Unii Europejskiej; innowacje poza sektorem B+R to mocny**

³ Dokument opracowany w ramach procesu aktualizacji RSI WKP do 2020 r.

punkt regionu Kujaw i Pomorza. Oznacza to, że podmioty gospodarcze chętnie zakupują innowacje, zamiast samodzielnie je tworzyć; małe i średnie przedsiębiorstwa, które stanowią przeważającą większość podmiotów gospodarczych na regionalnym rynku niechętnie wdrażają innowacje i nie współpracują ze sobą w tym zakresie; liczba zgłoszeń patentowych z regionu Kujaw i Pomorza jest niezadowalająca, jednak wykazuje tendencję wzrostową, co pozwala patrzeć z optymizmem na przyszłość tego aspektu innowacyjności; na terenie województwa jest niewiele firm o profilu przemysłowym, które wdrażają innowacje technologiczne w zakresie produkcji i przetwórstwa; przedsiębiorstwa regionu

Kujaw i Pomorza słabo radzą sobie z wdrażaniem innowacji organizacyjnych i marketingowych; niezadowalający odsetek zatrudnionych w przemyśle średniowysokiej i wysokiej technologii oraz usługach opartych na wiedzy świadczy o przestarzałym profilu gospodarczym regionu i wskazuje na niedobór miejsc pracy w tych branżach, co rozpatrywać należy w kategoriach niewykorzystywanego potencjału województwa kujawsko-pomorskiego; niskie wpływy ze sprzedaży innowacji świadczą o słabym potencjale innowacyjnym regionu.

Tabela. Mocne i słabe strony województwa kujawsko-pomorskiego na tle Polski (s.19)

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
liczba zgłaszanych patentów do Europejskiego Biura Patentowego	niskie nakłady na B+R zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym
wydatki na innowacje poza B+R	nauki humanistyczne jako dominująca ścieżka kształcenia przyszłych kadr stanowi zagrożenie dla powolnego rozwoju sektora przemysłu high-tech oraz usług opartych na wiedzy
silne zaplecze naukowe, z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika, największą uczelnią wyższą Polski Północnej na czele	mała liczba powiązań kooperacyjnych, szczególnie w sektorze B+R
wysoka świadomość potrzeby wdrażania i promowania innowacji	mała liczba powiązań kooperacyjnych, szczególnie w sektorze B+R
polityka proinnowacyjna władz województwa	względnie słaba konkurencyjność innowacji opracowywanych na terenie województwa i wprowadzanych do sprzedaży

Priorytety przyjęte w nowej perspektywie programowania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na lata 2014-2020 otwierają wielką szansę wzrostu innowacyjności całej Unii Europejskiej, Polski i województwa kujawsko-pomorskiego. Jako województwo chcemy do roku 2020 dołączyć do najbardziej rozwiniętych pod względem innowacyjności regionów

w Polsce. Naszą ambitną wizją jest stać się piątym pod względem innowacyjności regionem w kraju. Już w roku 2010 Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego rozpoczął prace nad aktualizacją Regionalnej Strategii Innowacji do roku 2020. 29 maja 2013 roku Zarząd Województwa przyjął projekt RSI do roku 2020. W trakcie następných miesięcy dostosowano projekt do zmieniających się warunków związanych z diagnozą i uzupełniono o nowe informacje wynikające z postępu prac nad dokumentami określającymi warunki dla okresu programowania 2014-2020. W ramach przeprowadzonej aktualizacji dokonano ewaluacji efektów wdrażania dotychczasowej strategii. Zaktualizowano także diagnozę sytuacji województwa kujawsko-pomorskiego w obszarze innowacyjności. Powyższe prace pozwoliły na udzielenie odpowiedzi na podstawowe pytania:

- 1) Jaki jest stopień innowacyjności województwa kujawsko-pomorskiego?
- 2) Jak kształtują się czynniki wpływające na innowacyjność regionu?
- 3) Jakimi przewagami konkurencyjnymi, potencjałami rozwojowymi dysponuje województwo oraz jakie mechanizmy dla określenia inteligentnych specjalizacji mogą być wyłonione w procesie zwiększenia innowacyjności gospodarczej regionu?

Uzyskane odpowiedzi wyznaczyły punkt wyjścia do opracowania zaktualizowanej Regionalnej Strategii Innowacji do 2020 roku oraz Planu Działania w okresie przejściowym.

Nowe cele strategiczne, cele operacyjne oraz działania zostały wypracowane przy licznych udziałach kluczowych środowisk naszego województwa, reprezentujących m.in. szkoły wyższe, instytucje naukowo-badawcze, przedstawicieli przedsiębiorców, organizacje otoczenia biznesu, organizacje pracodawców, sektor pozarządowy, nie wyłączając z tego grona również władz samorządowych wszystkich szczebli. Nowa strategia szeroko uwzględnia problematykę społeczeństwa informacyjnego, przewidując informatyzację wielu dziedzin życia codziennego, takich jak: administracja, edukacja, zdrowie, kultura, transport. Strategia jest kompleksowa. Uwzględnia najważniejsze potrzeby rozwojowe naszego regionu, jego specjalizacje i potencjały. **Dotyczy wszystkich najważniejszych dziedzin życia społeczno-gospodarczego, które decydują o innowacyjności. Są to edukacja, nauka i gospodarka.**

Najważniejsze problemy, zidentyfikowane w diagnozie, wyznaczające kluczowe obszary przyszłej interwencji, obejmują:

1. W obszarze edukacji:

- **Brak systemowej współpracy instytucji sfery edukacji z przemysłem oraz szkół średnich ze szkołami wyższymi i przedsiębiorstwami.**

- Niski odsetek osób z wyższym wykształceniem, szczególnie w obszarze nauk ścisłych i technicznych.
 - Niedostosowanie systemu kształcenia do potrzeb innowacyjnej gospodarki.
 - Emigracja zdolnej młodzieży poza region.
2. W obszarze nauki:
- Niskie nakłady na działalność badawczo-rozwojową.
 - Zbyt słabe powiązanie sfery nauki z gospodarką.
 - Niedostosowanie zaplecza naukowego i badawczego do potrzeb regionalnej sfery przemysłowo-usługowej.
 - Bardzo mała liczba wdrożeń, patentów, licencji.
 - Niewystarczająca identyfikacja regionu z wysoko zaawansowaną nauką.
3. W obszarze gospodarki:
- Niska innowacyjność, w szczególności sektora MŚP.
 - Niskie nakłady firm na działalność B+R.
 - Słabe powiązanie gospodarki ze sferą nauki.
 - Brak wystarczająco silnych powiązań sieciowych –izolowana działalność głównych aktorów regionalnego systemu innowacji.
 - Brak trwałego systemu wspierania procesów transferu technologii i rozwoju innowacji (w ramach pełnej ścieżki „od idei do wdrożenia i do pełnej komercjalizacji”).
 - Brak kadry znającej specyfikę działalności badawczo-rozwojowej.
 - Niewykorzystywanie możliwości wsparcia innowacji przez administrację (s. 13).

Wyniki Diagnozy pokazują, że działania jakie należy podjąć w celu rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa wymagają interwencji w czterech podstawowych sektorach, które wzajemnie na siebie wpływają i których rozwój warunkuje każdy inny sektor. Są to:

- 1) działania związane z edukacją;
- 2) działania związane z rozwojem nauki;
- 3) działania związane z rozwojem gospodarki(w tym instytucje otoczenia biznesu oraz administracja)
- 4) Czwartym sektorem jest informatyzacja –traktowana horyzontalnie, jako element rozwoju wszystkich pozostałych sektorów.

W ramach procesu opracowania RSI WK-P dokonano aktualizacji diagnozy regionu. Uwzględniono szereg problemów, skupionych w ramach trzech obszarów tematycznych, kluczowych dla planowania strategicznego rozwoju województwa w sferze innowacji: **edukacja szkolna i kształcenie na poziomie wyższym; nauka, w tym działalność badawczo-rozwojowa; gospodarka, w tym instytucje otoczenia biznesu i administracja.**

Najważniejsze aspekty zidentyfikowane w obszarze edukacji:

System kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim jest niedostosowany do potrzeb gospodarki opartej na innowacyjności. Sfera gospodarcza odczuwa poważne trudności w pozyskiwaniu dobrze wykwalifikowanych kadr o profilu technicznym i inżynierskim. Problem ten dotyczy przede wszystkim bardzo dobrze rozwiniętego w regionie przemysłu przetwórczego. W rezultacie, niedobór pracowników o odpowiednich kwalifikacjach staje się czołową barierą rozwojową kujawsko-pomorskich przedsiębiorstw. Region charakteryzuje się relatywnie niskim poziomem wykształcenia mieszkańców. W większości jest to wykształcenie na poziomie gimnazjalnym, podstawowym oraz zasadniczym zawodowym (w roku 2011 osoby o takim wykształceniu stanowiły: 50,4%- w województwie, 43,5% w Polsce). W porównaniu z resztą kraju, region charakteryzuje mała liczba studentów kształcących się w dziedzinach istotnych dla rozwoju innowacyjności: naukach inżynieryjno-technicznych, informatyce, produkcji i przetwórstwie (studenci tych specjalności w regionie stanowią odpowiednio: 3,8%, 3,0%, 1,7% łącznej liczby studentów tych kierunków w całym kraju – w sytuacji, gdy liczba studiujących w województwie stanowi 4,7% studentów w całym kraju). Dominują kierunki kształcenia w obszarze nauk społecznych, które tylko w niewielkim stopniu tworzą zaplecze kadrowe dla innowacyjnej sfery gospodarczej (przykładowo, studenci pedagogiki, dziennikarstwa i informacji w regionie stanowią 6,2% studentów tych specjalności w kraju). Ponadto, zdaniem pracodawców, absolwenci wyższych uczelni są stosunkowo słabo przygotowani praktycznie, choć ich wiedza teoretyczna jest zazwyczaj oceniana pozytywnie. Należy zwrócić uwagę, że niezależnie od opisanych problemów, szkoły wyższe w regionie charakteryzują się wysokim poziomem dydaktycznym i znacznym potencjałem rozwojowym. W zakresie szkolnictwa na poziomie średnim, inicjatywą, którą należy uznać za pozytywną, jest wspieranie kształcenia w zakresie nauk ścisłych poprzez projekt

Astrobaz. Może on być łatwo uzupełniony o przedmioty inżynierskie tj. sterowanie, automatyka, czy informatyka. Projekt ten niesie realną szansę zwiększenia zainteresowania młodzieży nie tylko astronomią, ale także szerzej –ogółem nauk ścisłych. Również szeroka sieć szkół, w tym szkół zawodowych, stanowi potencjał niezbędny do poprawy poziomu wykształcenia, tworzenia wartościowych kadr dla rozwijających się dziedzin gospodarki regionu. Postępująca aktualizacja i unowocześnianie programów nauczania w szkołach będzie wspierać proces wzrostu poziomu i jakościowy kształcenia mieszkańców. Zarówno przyczyną, jak i skutkiem negatywnych zjawisk zidentyfikowanych w obszarze edukacji (istotnych w kontekście RSI WK-P) jest migracja zdolnej młodzieży poza region. Odwołując się do danych oficjalnych, w latach 2008-2009 ujemne saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych wyniosło łącznie ponad 3tys. osób. Biorąc pod uwagę, że nieoficjalne szacunki są znacznie większe, stratę tę należy uznać za znaczną, gdyż region opuszczają najczęściej osoby przedsiębiorcze i w wieku produkcyjnym. W 2010 r. województwo odnotowało jeden z wyższych w kraju wskaźników migracji zewnętrznych-

240 osób, co stanowiło 11,4% ujemnego salda migracji zewnętrznych w skali całego kraju. W regionie odnotowuje się też brak systemowej współpracy sfery edukacji z gospodarką oraz szkół średnich ze szkołami wyższymi. W rezultacie profil absolwenta pozostaje rozbieżny z potrzebami sfery gospodarczej. Choć województwo dysponuje wysokiej jakości szkolnictwem wyższym, to w niskim stopniu jego potencjał kadrowy, naukowy i badawczy służy wspieraniu procesów innowacyjnych w zakresie rozwoju technologicznego.

Najważniejsze aspekty zidentyfikowane w obszarze nauki

Region charakteryzuje bardzo niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową (ogółem w 2010 r. 2% nakładów na B+R poniesionych w Polsce). Problem dotyczy wszystkich dziedzin nauki, z wyjątkiem nauk społecznych. Nieco lepiej prezentują się nakłady na badania i rozwój ponoszone w sektorze przedsiębiorstw (w szczególności zatrudniających powyżej 249 osób), jednak i tu (z pewnymi wyjątkami) nakłady są generalnie niskie. Województwo odnotowuje jeden z najniższych w kraju wskaźników wysokości nakładów na badania i rozwój w przeliczeniu na 1 mieszkańca (99 zł, w Polsce jest to średnio 273 zł) oraz w przeliczeniu na jedną osobę zatrudnioną w działalności badawczo- rozwojowej (49 tys. zł, średnio w Polsce 80 tys. zł). Sfera nauki pozostaje słabo powiązana z gospodarką regionu. Choć w niektórych dziedzinach potencjał innowacyjny sektora B+R można ocenić

pozytywnie, to jednak kształtujący się zasięg współpracy sektora badawczo- rozwojowego z przedsiębiorstwami należy ocenić krytycznie. Przedsiębiorcy wskazują na szereg istotnych przeszkód w nawiązywaniu współpracy z regionalną sferą nauki i badać, przede wszystkim podkreślając nadmierną biurokrację oraz brak odpowiadającej potrzebom rynku elastyczności działania. Inne negatywne zjawiska, w szczególności utrudniające tworzenie platform współpracy i wzajemnego zrozumienia potrzeb, to wyłącznie jednostkowe przypadki odbywania staży przez pracowników ośrodków badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach oraz koncentracja działalności większości ośrodków na rynku lokalnym. Bez wątplenia jednak zasoby ludzkie, naukowe i techniczne uczelni w regionie, stwarzają możliwości poszerzania dostępu przedsiębiorstw do usług proinnowacyjnych i zacieśniania związków nauki z gospodarką. Systematycznie poprawia się materialna baza jednostek naukowych. Znaczący rozwój potencjału uczelni nastąpi także w wyniku realizacji projektów (już zakończonych lub będących wciąż w fazie realizacji) dofinansowanych ze środków RPO WK-P. Już obecnie specjalizacja naukowa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w zakresie astronomii jest rozpoznawana w kraju i na świecie. Uczelnie techniczne podejmują inicjatywy budowy infrastruktury naukowo-badawczej (m.in. laboratoryjnej), która będzie służyć pracom wdrożeniowym naukowców i współpracy z działającymi w regionie przedsiębiorstwami. Potrzeby gospodarki w zakresie prac B+R są uwzględniane przez uczelnie już na etapie przygotowywania inwestycji. Pozytywnie ocenić należy także udział regionu w projekcie naukowym RAPIDE, dzięki któremu w ramach Programu INTERREG IVC powstał regionalny plan działań – „technologiczny voucher”, na podstawie którego są realizowane projekty finansowane z RP OWK-P w ramach projektu „Voucher badawczy” – I i II edycja. Stan zaplecza naukowego i usługowego, zajmującego się wspomaganie proinnowacyjnej działalności przedsiębiorstw wykazuje, że nie jest ono w pełni dostosowane do potrzeb regionalnej sfery przemysłowo-usługowej. Zasoby zdecydowanej większości jednostek otoczenia biznesu, istotne z punktu widzenia oferowania przedsiębiorcom pożądanym przez nich, wysokiej jakości usług, wymagają nie tylko zwiększenia, ale także lepszego ukierunkowania potencjału tych instytucji na dziedziny zainteresowania sfery przedsiębiorstw. Zbyt mało nakładów na działalność badawczo-rozwojową ponoszonych jest w obszarach bezpośrednio związanych z czołowymi branżami gospodarki regionalnej. Oferta usługowa otoczenia biznesu ma charakter ogólny, niewystarczająco dostosowany do potrzeb wspierania działalności innowacyjnej w przemyśle

i usługach. Istotnym z punktu widzenia innowacyjności skutkiem zidentyfikowanych problemów jest niewielka liczba wdrożeń, patentów i licencji. Szczególnie niekorzystna sytuacja dotyczy liczby zgłoszeń patentowych oraz liczby udzielonych praw ochrony patentowej (w 2010 r. w regionie udzielono tylko 35 patentów, w Polsce łącznie 1385). Pod tym względem województwo kujawsko-pomorskie zajmuje jedno z ostatnich miejsc w kraju.

Najważniejsze aspekty zidentyfikowane w obszarze gospodarki

Podmioty gospodarcze regionu, przede wszystkim usługowe oraz należące do sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), charakteryzują się niską innowacyjnością, plasującą się poniżej średniej krajowej. Innowacyjne przedsiębiorstwa przemysłowe wśród małych firm stanowią zaledwie 9%, wśród średnich firm –33%, za to większość (65%) wśród firm zatrudniających ponad 249 osób. Stopień innowacyjności znajduje odzwierciedlenie w wysokości przychodów ze sprzedaży wyrobów nowych i istotnie ulepszonych. Choć największe przedsiębiorstwa osiągają tu bardzo dobre wyniki (udział produkcji sprzedanej takich wyrobów w największych przedsiębiorstwach przemysłowych w wartości sprzedaży wyrobów ogółem wyniósł w 2010 r. 24%, a więc o 7 p.p. więcej niż średnio w Polsce), to znacznie gorzej wypadają pod tym względem firmy mniejsze (małe przedsiębiorstwa: w regionie -1,2%, w Polsce - 2,8%). Biorąc pod uwagę, że firmy sektora MŚP to aż 99,9% wszystkich przedsiębiorstw w regionie, ich niska innowacyjność stanowi poważny problem. Nakłady na badania i rozwój w województwie należą do najniższych w kraju. W roku 2010 jedynie 19% podmiotów gospodarczych w województwie poniosło nakłady na działalność

B+R (dla kraju wskaźnik ten jest wyraźnie wyższy i wynosi 23,4%). Relatywnie wysokie nakłady ponoszone są tylko w dwóch wiodących branżach gospodarczych regionu - chemicznej oraz w produkcji metalowych wyrobów gotowych -ale i tu ich poziom nie jest wielce satysfakcjonujący. Wyróżniające się, wysoko konkurencyjne sektory województwa kujawsko-pomorskiego to: przemysł spożywczy, chemiczny, produkcji wyrobów mechanicznych, metalowych, z tworzyw sztucznych i automatyki. Ich obecność w regionie (w większości przypadków -wieloletnia) opiera się na nowoczesnych, dużych przedsiębiorstwach. Poziom innowacyjności sektora MŚP jest znacznie niższy, nie zmienia to jednak faktu, że generalnie wysoki poziom rozwoju przemysłu na terenie Kujaw i Pomorza stanowi ważny atut gospodarki regionalnej. Gospodarka regionu wciąż pozostaje słabo powiązana ze sferą nauki i z jednostkami otoczenia biznesu. Nawet innowacyjne firmy na

ogół (w 88% przypadków) nie korzystają z oferty jednostek otoczenia biznesu, a wysoko cenią sobie współpracę ze szkołami wyższymi. Najgorzej sytuacja wygląda w grupie mikroprzedsiębiorstw i tylko nieco lepiej w firmach małych i średnich. Przeszkody w rozwijaniu współpracy wynikają z mentalności przedsiębiorców, szczególnie małych, którzy są bardziej zainteresowani eksploatacją zajętego już segmentu rynku, aniżeli rozwojem poprzez innowacyjność, realizowanym w oparciu o efekty współpracy z jednostkami naukowo-badawczymi i nastawionym na eksplorowanie nowych segmentów rynku. Aktywność uczestników regionalnego systemu innowacji prowadzona jest w izolacji od działalności innych podmiotów tej sfery. Nie kształtują się odpowiednio silne i trwałe powiązania sieciowe. Zarówno przedsiębiorstwa, jak i jednostki naukowe, badawczo-rozwojowe oraz wsparcia biznesu, w zakresie innowacyjności prowadzą działalność w sposób nieskoordynowany i wyizolowany. Z punktu widzenia przedsiębiorców, szkoły wyższe charakteryzują się nadmiernie rozbudowaną i zazwyczaj skomplikowaną strukturą organizacyjną. W ich strukturach brakuje jednego centrum decyzyjnego, co powoduje opóźnienia w realizacji badań oraz ich biurokratyzację. Szkoły wyższe są zazwyczaj zainteresowane dłuższymi programami badawczymi, podczas gdy przedsiębiorcy oczekują konkretnych badań i ekspertyz, znajdujących natychmiastowe zastosowanie w produkcji/działalności usługowej firmy. Przykłady konkretnych powiązań sieciowych, np. inicjatyw klastrowych, takich jak Bydgoski Klaster Przemysłowy, są stosunkowo nieliczne, a zasięg ich oddziaływania zbyt mały, aby mógł w sposób dynamiczny stymulować rozwój tych powiązań w regionie. Brak jest w regionie spójnego systemu proinnowacyjnego. Nie funkcjonuje realny i trwały mechanizm wspierania procesów transferu technologii i rozwoju innowacji, wspomagający zarówno powstawanie nowatorskich idei, ich wdrażanie oraz wprowadzanie pełnego procesu komercjalizacji. Brak jest również dedykowanych instrumentów finansowych, odpowiadających specyfice innowacyjnych projektów, choć ogólna podaż kredytów i pożyczek na regionalne cele inwestycyjne jest wysoka. Należy także zwrócić uwagę, że na terenie województwa funkcjonuje mniej ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, niż w większości regionów w Polsce. Ponadto, istniejące jednostki otoczenia biznesu posiadają ograniczony potencjał do świadczenia pożądaných przez otoczenie gospodarcze usług, szczególnie w zakresie komercjalizacji wyników badań, wdrażania nowych produktów, ochrony własności intelektualnej, pozyskiwania nowych technologii oraz rynkowego wykorzystania technologii i koncepcji biznesowych. Zasoby aż

4/5 podmiotów wymagają większego lub mniejszego wzmocnienia finansowego. Mimo wskazanych słabości, ośrodki te stanowią wciąż dość liczną grupę podmiotów uczestniczących w procesie zwiększania innowacyjności regionu. W przypadku odpowiedniego wzmocnienia potencjału, ich wpływ na gospodarkę może stać się znacznie większy niż dotychczas. Kolejną barierą innowacyjnego rozwoju regionu jest brak kadry

znającej specyfikę działalności badawczo-rozwojowej. Ten niedostatek wynika ze słabości innych niż szkoły wyższe podmiotów świadczących usługi o charakterze innowacyjnym.

Z kolei szkoły wyższe tylko w niewielkim stopniu są przygotowane do sprawnego świadczenia usług o charakterze badawczo-rozwojowym (przyczyną tego jest także omówiony wcześniej, powolny rozwój nauk ścisłych i technicznych w województwie). Rozwojowi potencjału odpowiednich kadr nie sprzyjają również niskie nakłady na działalność B+R oraz małe zainteresowanie przedsiębiorców korzystaniem z tego typu usług. Innym problemem jest niepełne wykorzystanie możliwości, które są związane z administracją. Administracja państwowa i samorządowa skupia się głównie na opracowywaniu programów służących kierowaniu środków UE na działania innowacyjne, nie wykorzystując w pełni innych możliwości wsparcia innowacyjności dla rozwoju firm poprzez np. zastosowanie innowacyjnych zamówień publicznych, partnerstw publiczno – prywatnych , itp.

[NIK, INFORMACJA O KONTROLI. REALIZACJA PRZEZ POWIATOWE URZĘDY PRACY PROGRAMÓW SPECJALNYCH. DELEGATURA W KIELCACH LKI.410.006.00.2015 Nr ewid. 179/2015/P/15/076/LKI](#)

W okresie objętym kontrolą realizacją programów specjalnych dofinansowanych z rezerwy Funduszu Pracy zajmowało się 298 PUP. W 2011 r. wsparcie MPiPS w ramach programów specjalnych otrzymały 42 PUP z 12 województw. W 2012 r. wsparcia tego udzielono już 167 PUP, a programy realizowano we wszystkich województwach w kraju.

W 16 kontrolowanych PUP zrealizowano łącznie 60 programów specjalnych. Programami specjalnymi w poszczególnych latach ich realizacji obejmowano przede wszystkim osoby bezrobotne znajdujące się z różnych przyczyn w szczególnej sytuacji na rynku pracy, tj. np. poniżej 25. roku życia, bez wykształcenia i kwalifikacji, zagrożone marginalizacją, rodzice samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko (w 2011 r.), poniżej 30. roku życia i powyżej 50. roku życia (w latach 2012 i 2013 r.), bezrobotni rodzice posiadający na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko w wieku do sześciu lat (2013 r.) oraz osoby, którym

ustalono II i III lub wyłącznie III profil (w 2014 r.). Osoby poszukujące pracy oraz zagrożone jej utratą w zasadzie nie były adresatami programów specjalnych. Programy specjalne realizowane w badanym okresie przez kontrolowane PUP ukończyło 5.106 uczestników.

PUP, niezależnie od ustalonych przez MPiPS wskaźników efektywności zatrudnieniowej i kosztowej, w przypadku 55 programów specjalnych opracowały własne mierniki efektywności programów. Spośród programów, w których zdefiniowane zostały własne mierniki pomiaru efektywności programów specjalnych, w 38 programach (69%) mierniki te nie odnosiły się do pomiaru rzeczywistej skuteczności realizacji programów specjalnych. Mierniki te świadczyły wyłącznie o podjęciu zaplanowanych działań i pozwalały monitorować realizację programu pod względem ilościowym, nie odpowiadały natomiast na pytanie o skuteczność programu, bowiem nie uwzględniały wymiaru czasu pracy, formy ani okresu zatrudnienia. Ponadto w 16 programach (29%) efekt zatrudnieniowy badano w krótkim okresie (tj. do trzech miesięcy). Trzymiesięczny okres

w jakim dokonywano pomiaru jest tożsamy z okresem określonym w mierniku efektywności zatrudnieniowej MPiPS. **Mimo że PUP miały obowiązek określenia własnych mierników pomiaru efektywności, żaden PUP nie zdecydował się na dokonywanie tego pomiaru w dłuższym horyzoncie czasowym.** Tylko w jednym programie, mierniki określone przez PUP dawały odpowiedź odnośnie realnych i długoterminowych rezultatów działań podjętych przez urząd, jednak wynikało to wyłącznie z zastosowanego w programie wysokoefektywnego instrumentu rynku pracy. **Brak pomiaru faktycznych rezultatów realizowanych usług i instrumentów rynku pracy Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła również w kontroli P/13/111 Aktywizacja zawodowa i łagodzenie skutków bezrobocia osób powyżej 50 roku życia oraz P/14/109 Skuteczność wybranych form aktywnego przeciwdziałania bezrobociu w niektórych województwach.** Ze względu na fakt, że ani wskaźniki efektywności zatrudnieniowej określone przez MPiPS, ani mierniki pomiaru efektywności programów specjalnych określone przez kontrolowane PUP nie odzwierciedlały faktycznej skuteczności programów w dłuższej perspektywie czasowej, w trakcie kontroli NIK zbadano trwałość zatrudnienia uczestników programów specjalnych w dłuższym okresie, w oparciu o założenia przyjęte na potrzeby niniejszej kontroli. **Trwałość zatrudnienia uczestników programów specjalnych, w odniesieniu do projektowanych przez PUP wskaźników efektywności zatrudnieniowej nie została osiągnięta na założonym poziomie dla 36 programów specjalnych spośród 48 programów, dla których pomiar w założonym**

okresie był możliwy , tj. dla 75%. Oznacza to, że wskaźniki efektywności i zatrudnieniowej obliczone zgodnie z zasadami ubiegania się o środki z rezerwy Funduszu Pracy nie odzwierciedlały rzeczywistej sytuacji uczestników programów specjalnych na rynku pracy, ponieważ zakładały dokonywanie pomiaru w krótkim okresie (trzech miesięcy). Badanie wskaźnika efektywności kosztowej wykazało, że w dłuższym horyzoncie czasowym, dla 85% programów specjalnych, jego poziom uległ podwyższeniu. Oznacza to rosnący koszt ponownego zatrudnienia i potwierdza tezę o **niewielkiej trwałości efektów programów specjalnych, a tym samym o niskiej przydatności programów specjalnych dla rozwiązywaniu problemów bezrobotnych w dłuższym okresie.** [szerzej str. 25, 26]

Większość kontrolowanych PUP monitorowało i kontrolowało realizację programów specjalnych w zakresie poszczególnych form wsparcia, jednak tylko trzy PUP prowadziły działania ewaluacyjne w celu określenia odbioru takich programów przez ich uczestników.

Warunkiem koniecznym do sporządzenia przez PUP projektu programu specjalnego odpowiadającego na potrzeby lokalnego rynku pracy, osób bezrobotnych oraz pracodawców i innych podmiotów współpracujących przy jego realizacji, jest szczegółowa i rzetelna diagnoza osób bezrobotnych lub osób poszukujących pracy z uwzględnieniem analizy potrzeb lokalnego rynku pracy, która pozwala na sporządzenie jego charakterystyki i zidentyfikowanie jego głównych problemów. Uczestnicy takich programów powinni zostać wybrani w oparciu o diagnozę osób bezrobotnych i poszukujących pracy w zakresie ich sytuacji zawodowej, z uwzględnieniem m.in. ich predyspozycji, kwalifikacji, doświadczenia zawodowego i umiejętności, a także zdiagnozowanych barier utrudniających zatrudnienie lub utrzymanie pracy, w tym przede wszystkim osobistej motywacji. Obowiązek przygotowania IPD wprowadzony zmianą art. 34a ustawy o promocji zatrudnienia spowodował, iż ustalając profil pomocy dla bezrobotnego PUP powinien określać oddalenie osoby bezrobotnej od rynku pracy oraz jej gotowość do wejścia lub powrotu na ten rynek.

Dlatego też właściwe przygotowanie programów specjalnych w dalszym ciągu pozostaje najważniejszym elementem, który warunkuje skuteczne rozwiązywanie problemów osób bezrobotnych, poszukujących pracy oraz zagrożonych jej utratą przy pomocy tego instrumentu. Realizowane programy specjalne w badanym okresie traktowane były przez PUP przede wszystkim jako forma pozyskania dodatkowych środków na aktywizację zawodową osób bezrobotnych. Głównym założeniem podczas konstruowania programów specjalnych było objęcie nimi jak największej liczby osób, które bez tych środków nie miałyby

możliwości skorzystania z finansowego wsparcia ze strony PUP. **Środki finansowe na realizację programów specjalnych, o które PUP aplikowały w ramach projektów konkursowych nie były zatem traktowane systemowo. Podejmowanie decyzji o przyznaniu środków w oparciu o projektowany poziom wskaźnika efektywności zatrudnieniowej i aplikowanie o środki w sytuacji niewystarczających zasobów finansowych przyznanych w ramach algorytmu, nie pozwalało na zastosowanie do programów specjalnych najefektywniejszego podejścia, poprzez kierowanie środków na realizację rozwiązań najlepszych, popartych rzeczywistymi potrzebami lokalnego rynku pracy, co potwierdzili także dyrektorzy PUP. Jednocześnie zdiagnozowana sytuacja uczestników tych programów w dużej części przypadków nie wskazywała na potrzebę zastosowania niestandardowych form wsparcia. W części programów nie obejmowano nimi bowiem w pierwszej kolejności osób, do których stosowane dotychczas usługi i instrumenty okazały się niewystarczające do powrotu na rynek pracy. Tym samym nie można było oczekiwać, iż zastosowanie bardziej kosztownej formy wsparcia jaką jest program specjalny, obejmujący usługi, instrumenty i SEWZ przyniesie lepsze efekty niż pozostałe formy aktywizacji.** Intencją ustawodawcy przy wprowadzaniu instytucji programów specjalnych było m.in. umożliwienie PUP elastycznego podejścia do procesu aktywizacji dzięki wykorzystaniu SEWZ, przy jednoczesnym zapewnieniu jednorodności pod względem cech i problemów grupy, dla której zostanie opracowany program specjalny. SEWZ powinny być zatem dostosowane do zindywidualizowanych potrzeb uczestników oraz wspomagać ich w niwelowaniu barier zatrudnieniowych. Określone mierniki efektywności zatrudnieniowej, zgodnie z zasadami

ubiegania się o środki Funduszu Pracy stanowiące rezerwę MPiPS na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w latach 2011–2014 (w tym także zgodnie z Zasadami ubiegania się o dodatkowe środki Funduszu Pracy z rezerwy MPiPS na finansowanie i dofinansowanie programów specjalnych na lata 2012–2013), nie uwzględniały rzeczywistej sytuacji uczestników programów specjalnych w dłuższym niż trzy miesiące horyzoncie czasowym

Przyjęte w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej kryteria badania efektywności powodują, że za stan właściwy uważa się zawarcie przez bezrobotnego umowy z pracodawcą. Ale jest to najczęściej umowa cywilnoprawna (o dzieło lub zlecenia) trwająca kilka tygodni, a nawet krócej. Nie zapewnia pracownikowi uprawnień równoważnych umowie o pracę. Jednocześnie czyni wysoce prawdopodobnym ponowne

uzyskanie przez niego statusu osoby bezrobotnej. Stąd pomiar efektywności powinien uwzględniać nie tylko fakt zatrudnienia, ale także jego formę i czas trwania. Jest to działanie niezbędne z punktu widzenia efektywności wydatkowania środków publicznych i oceny rezultatów działań publicznych służb zatrudnienia. Uwzględnienie elementu trwałości zatrudnienia obniżyłoby również koszty funkcjonowania systemu, ponieważ nie byłoby potrzeby aktywizowania wielokrotnie tych samych osób bezrobotnych". Definicja efektywności zatrudnieniowej form aktywizacji zawodowej została wprowadzona do ustawy o promocji zatrudnienia dopiero 27 maja 2014 r., przy czym nadal nie określono w niej okresu jaki należy brać pod uwagę przy wyliczaniu tego wskaźnika. Pomimo że w 2015 r. do wyliczania mierników efektywności zatrudnieniowej przyjęto 30-dniowy okres, w którym uczestnik programu specjalnego powinien utrzymać zatrudnienie, to jednak w dalszym ciągu metodologia ta nie daje odpowiedzi na pytanie o faktyczną trwałość zatrudnienia w dłuższym okresie 31. NIK wskazuje na potrzebę dalszych prac nad konstrukcją miernika efektywności zatrudnieniowej, tak aby pozwalał on zmierzyć trwałość efektu zatrudnieniowego wszystkich uczestników programów specjalnych. Ponadto miernik ten nie powinien uwzględniać osób, które po zakończeniu udziału w programie, uzyskały zatrudnienie subsydiowane, wspierane ze środków publicznych. Istnieje bowiem ryzyko doboru do programu specjalnego konkretnych uczestników dla uzyskania wskaźnika efektywności zatrudnieniowej, zamiast tych, którzy potrzebują specyficznej pomocy w doprowadzeniu do zatrudnienia. Jednocześnie, zdaniem NIK, ważne jest ustalanie przez realizujące programy specjalne PUP własnych, indywidualnych mierników efektywności programów, które pozwalają określić na ile realny i trwały jest efekt zatrudnieniowy. W związku z powyższym, niezależnie od realizacji wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych, **NIK wskazuje na potrzebę podjęcia odpowiednich działań przez PUP w celu:**

- **prawidłowego i skutecznego sporządzania diagnozy osób bezrobotnych i poszukujących pracy w zakresie ich sytuacji zawodowej w powiązaniu z rzetelnie sporządzoną analizą lokalnego rynku pracy przed przygotowaniem programów specjalnych;**
- **doboru jednorodnej pod względem cech lub problemów grupy uczestników programu**
- **projektowania SEWZ adekwatnych do zindywidualizowanych potrzeb osób bezrobotnych;**

- dokonywania pomiaru rzeczywistych, realnych i długofalowych efektów realizowanych programów specjalnych. (s. 12-16)

NIK, SKUTECZNOŚĆ WYBRANYCH FORM AKTYWNEGO PRZECIWDZIAŁANIA BEZROBOCIU W NIEKTÓRYCH WOJEWÓDZTWACH

W latach 2011–2013, w skontrolowanych 17 urzędach, wybranych 6 form aktywizacji ukończyło 50.336 osób bezrobotnych. Osoby te skorzystały z ww. form 62.710 razy, co wskazuje – a potwierdziły to ustalenia NIK – na korzystanie przez 1 osobę z kilku form aktywizacji lub na kilkakrotne korzystanie z 1 formy przez 1 osobę. Spośród zakończonych w latach 2011–2013 form, najczęściej wykorzystywane były staże – zorganizowano ich 37.371. Następne w kolejności były: szkolenia – 9.950, prace interwencyjne – 5.381; roboty publiczne – 3.516; refundacja kosztów wyposażenia / doposażenia stanowiska – 3.514; jednorazowa dotacja na podjęcie działalności gospodarczej – 2.978 (s.33-34)

Ustalono, że 40.981 osób (81,4%) jeden raz skorzystało z formy aktywizacji. Pozostałe osoby korzystały z form aktywizacji co najmniej 2-krotnie, nawet 7-krotnie, przy czym **NIK ustaliła, iż większość uczestników tych form nie podjęła następnie żadnego zatrudnienia.** opis – str. 34.

W wyniku analizy danych 161 osób, które wyrejestrowały się w okresie do 92 dni od zakończenia stażu lub szkolenia, a następnie – zarejestrowały się jako bezrobotne w okresie kolejnych 92 dni, ustalono, że:

- w 132 przypadkach (82%) ukończoną formę aktywizacji zaliczono jako efektywnie zrealizowaną, mimo tak krótkotrwałego zatrudnienia, w tym – 2 przypadki, gdzie bezrobotny nawet nie podjął zatrudnienia;
- w 49 przypadkach (30,4%) zatrudnienie po zakończeniu stażu (szkolenia) nie miało żadnego merytorycznego związku z ukończoną formą (s. 34-35)

W badanych urzędach 2.092 osoby odbywały co najmniej 2-krotnie staż u tego samego organizatora. Objęto analizą 105 takich osób (5%) i stwierdzono, że niektóre z nich odbywały staże **nawet 6 razy u tego samego organizatora.** **Spośród zbadanych 105 osób – 18 (17,1%) odbywało staż co najmniej 2 razy u tego samego pracodawcy na tym samym**

stanowisku, co naruszało przepisy § 1 ust. 3 rozporządzenia w sprawie odbywania stażu.

(s.35-36)

Analiza 22 podmiotów, które w badanym okresie uzyskiwały niską skuteczność staży, przy dużej częstotliwości ich organizowania, wykazała, że efektywność zatrudnieniowa – u tych organizatorów – wyniosła 8,8%. Uwzględniając fakt znalezienia przez 42 osoby zatrudnienia u innych pracodawców niż organizator, efektywność ta osiąga 15,7%. Stwierdzono, że po zakończeniu stażu osoba bezrobotna pozostawała w zatrudnieniu u organizatora zwykle przez okres od 1 do 6 miesięcy. Na organizatorach staży nie ciąży prawny obowiązek zatrudniania stażysty po zakończeniu tej formy aktywizacji, zaś urzędy pracy nie mają obowiązku prawnego umieszczenia takiego warunku w umowach z organizatorami. W ocenie NIK, **udział części osób bezrobotnych w tej formie aktywizacji wynikał bardziej z troski urzędów o zapewnienie im środków do życia niż z przekonania, że zdyskontują oni nabytą wiedzę czy umiejętności dla uzyskania stałego zatrudnienia. Świadczenia pieniężne (stypendia), wypłacane osobom, uczestniczącym wielokrotnie w stażach – dokonywane ze środków publicznych – mogły być traktowane przez te osoby jako „quasi zasiłki”. Uczestnictwo w takiej formie aktywizacji w sytuacji, gdy z góry zakładano niepodjęcie zatrudnienia, mogło rodzić – lub pogłębiać – uczucie frustracji i zniechęcenia wśród osób, zwłaszcza młodych, które z niej korzystały.** opis – str. 36–37

Podjęcie działalności gospodarczej przy pomocy środków dotacji z FP, zaliczane było w 100% jako efektywna forma aktywizacji w momencie przekazania tych środków. Dane z systemu SYRIUSZ wskazywały, że w tej formie uczestniczyło 5.588 osób. NIK ustaliła, że w terminie do 1 roku i 3 miesięcy – od daty rozpoczęcia tej formy – ponownie zarejestrowały się, jako bezrobotne, 482 osoby (8,6%), co oznacza, że powróciły one do rejestrów bezrobotnych najpóźniej w okresie 3 miesięcy od wygaśnięcia umowy dotacji. Analizą objęto akta 158 z nich (32,8%), w celu ustalenia, czy urzędy posiadały wiedzę o przyczynach tak szybkiego zaprzestania prowadzenia tej działalności: okazało się, że tylko w 44 przypadkach (27,8%) urzędy znały powody rezygnacji. opis – str. 37

Utworzenie stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego – i wypłata refundacji kosztów temu pracodawcy – stanowiła, wg metodologii MPiPS, podstawę do zaliczenia tej formy aktywizacji jako efektywnej w 100%. Kontrola wykazała, iż liczba utworzonych stanowisk (miejsc) pracy nie odzwierciedla liczby osób, uczestniczących w tej formie aktywizacji. Wg danych MPiPS, w badanym okresie, na terenie działania

skontrolowanych urzędów, utworzono 2.787 stanowisk pracy w ramach tej formy aktywizacji. Ustalono, że na takie stanowiska skierowano (zatrudnianych było) w badanym okresie 4.095 osób. opis – str. 37

Prace interwencyjne w latach 2011–2013 zakończyło 4.598 osób bezrobotnych, z czego – w okresie do 3 miesięcy od jej rozpoczęcia – w urzędach ponownie zarejestrowały się 353 osoby (7,7%), w tym: już do 1 miesiąca od rozpoczęcia – 25 osób. Na 2.786 przypadków zakończenia udziału w robotach publicznych, już w okresie do 3 miesięcy od chwili rozpoczęcia uczestnictwa, do rejestru bezrobotnych powróciło 689 osób (24,7%), w tym: w okresie do 1 miesiąca – powróciło 47 osób. Analizą objęto 155 osób i ustalono, że głównym powodem zakończenia uczestnictwa w jednej z tych form był upływ czasu, na jaki zawierano umowy z bezrobotnymi. Spośród nich, w 24 przypadkach tak krótkotrwały udział zaliczono jako efektywny zatrudnieniowo, między innymi dlatego, że po zakończeniu udziału w ww. formie zatrudniano następnie osobę na umowę zlecenie (np. na 10 dni) lub podejmowała ona uczestnictwo w kolejnych pracach interwencyjnych, traktowanych jako następna forma aktywizacji. opis – str. 37–38

Szczegółowe dane uzupełniające w zakresie obowiązywania umów na pracę interwencyjne i roboty publiczne uzyskano z 3 urzędów, w celu wyliczenia efektywności zatrudnieniowej tych form według metodologii NIK. Po uwzględnieniu dat wygaśnięcia umów na te formy, **efektywność zatrudnieniowa prac interwencyjnych wynosiła od 0%**

do 4,1% w tych urzędach, a dla robót publicznych – od 0% do 11,5%. opis – str. 29–31 Dane z systemu SYRIUSZ, pozyskane z tych 3 urzędów wskazywały okresy trwania prac interwencyjnych dłuższe niż 1 rok w 593 przypadkach, w niektórych nawet 17 lat (2 przypadki) w sytuacji, gdy przepisy określają okres maksymalnie 12 miesięcy dla refundowania pracodawcy części kosztów wynagrodzenia i składek dla skierowanego bezrobotnego. opis – str. 38

Urzędy pozyskiwały informacje nt. możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych z różnorodnych źródeł, przez co rzetelnie określały potrzeby i oczekiwania lokalnego rynku pracy. Na ich podstawie dokonywały analiz i badao rynku pracy, których wyniki wykorzystywały do planowania (szacowania) skali zapotrzebowania na konkretne formy aktywizacji oraz wielkości środków na realizację tych form. opis – str. 20–21

Wszystkie urzędy planowały wydatki na finansowanie kosztów szkoleo, wypełniając postanowienia rozporządzenia w sprawie standardów rynku pracy²¹; jeden urząd opracował plany niezgodnie z wymogami tegoż rozporządzenia. opis – str. 21

Planowanie realizacji badanych form polegało w praktyce na proporcjonalnym podziale środków na nie, zwykle w styczniu/lutym danego roku, po otrzymaniu z MPiPS informacji o wysokości „algorytmowych” środków z FP, przyznanych urzędowi na aktywizację bezrobotnych. Plany te były zgodne z regionalnymi planami działania na rzecz zatrudnienia, stosownie do wymogu w art. 8 ust. 1, pkt 1 ustawy o promocji zatrudnienia. Zakładanymi miernikami rezultatu były ilości form aktywizacji oraz ilość osób, uczestniczących w nich, i przewidywana ilość osób, które ukończą udział w formie. W 1 przypadku opracowany przez urząd Powiatowy Program Promocji Zatrudnienia nie zawierał mierników rezultatu planowanych działań, co utrudnia rzetelne mierzenie efektu uzyskanego w wyniku realizacji zaplanowanych działań. opis – str. 21–22

Planowanie badanych form miało miejsce jedynie w przypadku szkoleo, natomiast planowanie pozostałych nie było wymagane. Niektóre z urzędów (722na 17), kierując się wynikami rzetelnego rozeznania lokalnego rynku pracy, opracowywały jednak wstępne plany (szacunki potrzeb) środków na realizację 6 badanych form. Jeden urząd sporządził takie plany na potrzeby kontroli, w oparciu o wnioski pracodawców, składane do niego w trakcie każdego roku okresu objętego kontrolą. opis – str. 22–23

Środki, uzyskane łącznie na badane formy w 2011 r., stanowiły zaledwie 39% wielkości środków, zakładanych przez te urzędy do otrzymania tylko z Funduszu Pracy, a w 2012 r. – 45,4% takich środków. Wskutek tego, badanymi 6 formami aktywizacji urzędy te objęły w 2011 r. tylko 50,2% planowanych osób bezrobotnych, a w 2012 r. – 65,9% takich osób. Wielkość potrzebnych w tych latach – pochodzących wyłącznie z FP – środków na badane formy aktywne, określona przez ww. 8 urzędów, wynosiła: 137.966 tys. zł w 2011 r. oraz 148.730 tys. zł w 2012 r. Środki takie, przyznane wszystkim objętym kontrolą urzędom, wynosiły – odpowiednio: 94.889 tys. zł (68,8% potrzeb 8 urzędów) oraz 123.755 tys. zł (83,2% tych potrzeb). W 2013 r. ww. 8 urzędów otrzymało z FP niewiele ponad połowę (62,2%) wstępnie planowanych środków na wybrane formy, przez co objęty nimi, zamiast 10.156 – tylko 8.192 osoby bezrobotne (80,7%). Dodatkowe środki, pozyskane z innych źródeł (EFS, PFRON, dotacja z budżetu państwa) spowodowały, że urzędy te łącznie otrzymały 92,3% wielkości zakładanych środków. Te dodatkowe środki wynosiły

27.603 tys. zł i było ich więcej niż w obu poprzednich latach łącznie (26.205 tys. zł), co umożliwiło objęcie aktywizacją jeszcze 3.195 osób, głównie w ramach projektów konkursowych POKL. **Rozbieżności pomiędzy określonymi potrzebami a przekazanymi środkami z FP wskazują, iż zaspokajanie potrzeb lokalnych rynków pracy nie było możliwe przy obowiązującym systemie ich przyznawania, a wręcz wymuszały ograniczanie** – nawet bardzo znaczne – stopnia realizacji form aktywizacji, priorytetowych z punktu widzenia potrzeb regionu. opis – str. 23–25

W zbadanych przypadkach urzędy wykonywały kontrolę nad wydatkowaniem otrzymanych środków i dokonywały zabezpieczenia prawidłowego wykorzystania środków publicznych, w sposób przewidziany stosownymi przepisami. W 6 urzędach stwierdzono niewłaściwe funkcjonowanie mechanizmów kontroli zarządczej, związanych głównie z zawieraniem i realizacją umów na organizację stażu, co naruszało przepisy rozporządzenia w sprawie odbywania stażu. **Na 46 dokumentacji objętych analizą, w 5 urzędach odnotowano 18 przypadków (39,1%) powtórnego skierowania bezrobotnego na staż u tego samego organizatora, na to samo stanowisko pracy, co naruszało przepis § 1 ust. 3 cyt. rozporządzenia.** Losowo wybrana próba dokumentacji, dotyczącej każdej ze zrealizowanych form, potwierdziła jej kompletność i wiarygodność oraz – z 1 wyjątkiem – zgodność danych w niej zawartych z ewidencją księgową i sprawozdawczością. opis – str. 25–26

Urzędy nie prowadziły monitoringu losów osób aktywizowanych w dłuższym okresie czasu. Nie posiadały przez to rzetelnej wiedzy o losach osób, które po przystąpieniu do danej formy aktywizacji nie wróciły następnie do rejestru bezrobotnych, jak też o trwałości zatrudnienia po zakończeniu formy. Urzędy prowadziły jedynie bieżący monitoring prawidłowości realizacji umów na dane formy, w okresie ich obowiązywania, stosownie do przepisów i na zasadach określonych w umowach. Przez 3 miesiące – po zakończeniu udziału w formie: szkolenie, staż, prace interwencyjne i roboty publiczne – urzędy pracy monitorowały losy osób, biorących udział w tych formach, wyłącznie dla potrzeb ewentualnego zaliczenia zakończonej formy jako efektywnej zatrudnieniowo. Miało to bezpośredni związek z zasadami kwalifikowania tych form jako efektywnych w systemie SYRIUSZ. Sporadycznie, niektóre z nich – z własnej inicjatywy – dokonały analiz, które służyć miały określeniu trwałości niektórych form, zrealizowanych w minionych latach. opis – str. 39

- 1) Kontrola skuteczności wybranych form aktywnego przeciwdziałania bezrobociu w niektórych województwach ujawniła **niekorzystne zjawiska w zakresie uzyskiwania trwałych efektów aktywizacji zawodowej, czemu sprzyjał brak spójnych i precyzyjnych uregulowań prawnych**. Z ustaleń kontroli wynika, że mimo wykazywania wysokich wskaźników efektywności zatrudnieniowej, efektywność ta – rozumiana jako trwałość zatrudnienia – była niska.
- 2) **Niska była skuteczność staży, szkoleń, robót publicznych i prac interwencyjnych**, rozumiana jako podjęcie przez osobę bezrobotną niesubsydiowanego zatrudnienia w okresie do 3 miesięcy od zakończenia aktywizacji i niezarejestrowania się w tym okresie jako bezrobotnej. Przyczyną niskiej skuteczności, obok generalnie trudnej sytuacji na rynku pracy w poszczególnych regionach, było także aktywizowanie bezrobotnych bez realnej możliwości uzyskania trwałego zatrudnienia. Funkcjonujący system aktywizacji zachęcał z jednej strony do organizowania przez urzędy dużej liczby form, zaś z drugiej strony pozwalał łatwo wykazać w sprawozdawczości wysoką ich efektywność. W latach 2011–13 skuteczność staży wyliczona przez NIK wynosiła od 33,1% do 39,4%, szkoleń od 18,6% do 21%. W przypadku prac interwencyjnych i robót publicznych urzędy nie miały informacji o losie osoby aktywizowanej po upływie obowiązywania umowy na te formy aktywizacji. Dla osób, które ponownie zarejestrowały się jako bezrobotne, skuteczność prac interwencyjnych, wyliczona przez NIK, wynosiła od 0,9% do 2,9%, zaś robót publicznych od 0,7% do 3,8%¹³.
- 3) W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, **w zbyt małym stopniu osiągnany jest długookresowy cel aktywizacji, jakim jest utrzymanie zatrudnienia**. Po upływie 1 roku od zakończenia aktywizacji, wskaźniki skuteczności poszczególnych form są znacznie niższe od wyżej prezentowanych, wyliczonych dla okresu 3 miesięcy. Trwałość zatrudnienia po upływie roku wynosiła w latach 2011–13 dla staży od 23,2% do 29,6%, dla szkoleń od 12,7% do 17,2%.
- 4) **Wskaźniki efektywności zatrudnieniowej prezentowane przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej jedynie w części dotyczyły efektów aktywizacji osób bezrobotnych, a faktycznie odzwierciedlały liczbę osób, wyrejestrowywanych z rejestru bezrobotnych w związku z rozpoczęciem udziału w formie aktywizacji**. Minister, w oparciu o dane z powiatowych urzędów pracy, podawał wskaźniki

efektywności zatrudnieniowej szkoleo i staży wyższe od 17,6 do 27,4 punktów procentowych od danych wyliczonych przez NIK¹⁴. Przyczyną tego było traktowanie każdego zatrudnienia podjętego w okresie 3 miesięcy od zakończenia aktywizacji jako efektywnej aktywizacji. Jako skuteczne traktowano także zatrudnienie związane z podjęciem kolejnej formy aktywizacji, jak również zatrudnienie krótkotrwałe, które zakończyło się w tym okresie. Do statystyk – jako efektywne zaliczano zatrudnienie osoby bezrobotnej, nie badając merytorycznego związku ukończonej formy aktywizacji z charakterem podjętej pracy, ponieważ urzędy pracy nie miały takiego obowiązku.

- 5) W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, wskaźnik efektywności kosztowej (koszt ponownego zatrudnienia) był znacznie wyższy od podawanego przez MPiPS. Koszt ponownego zatrudnienia po zakończeniu staży w latach 2011–13, podawany przez Ministerstwo, był niższy od 27,4% do 40,9%, a szkoleo – od 48,1% do 54,6% od wielkości wyliczonych przez NIK. Efektywność kosztowa dotacji na działalność gospodarczą (koszt ponownego zatrudnienia) w latach 2011–12, podawana przez MPiPS, była niższa od 13,6% do 19,0% od wielkości wyliczonych przez NIK.
- 6) **Praktyka organizowania staży umożliwiała traktowanie osób bezrobotnych jako taniej lub wręcz darmowej siły roboczej.** Stwierdzono, że część pracodawców, którzy organizowali nawet kilkadziesiąt staży, po ich zakończeniu nie zatrudniła ani jednego bezrobotnego – stażysty, bądź zatrudniła pojedyncze osoby. Stwierdzono też przypadki odbywania staży tej samej osoby u tego samego organizatora na podobnych stanowiskach. Pracodawcy, nie ponosząc kosztów stażu, chętnie organizowali tę formę aktywizacji, kierując się własnym interesem ekonomicznym, ponieważ stypendium dla stażysty wypłacane jest ze środków publicznych. Urzędy tolerowały taką praktykę mając na względzie troskę o doraźne zapewnienie bezrobotnym i ich rodzinom środków do życia.
- 7) **W ocenie NIK, forma aktywizacji polegająca na tworzeniu stanowisk pracy nie prowadzi do skutecznego przeciwdziałania bezrobociu,** ponieważ nie zapewnia trwałości zatrudnienia osób bezrobotnych, które w niej uczestniczą. Każda osoba, skierowana na utworzone stanowisko, jest wyrejestrowywana z ewidencji bezrobotnych. NIK stwierdziła, że osoby – skierowane na te utworzone stanowiska – wracały do rejestru bezrobotnych nawet już po kilku dniach. Na zwolnione miejsce,

w ramach tej samej formy aktywizacji, kierowane były – niekiedy kilkakrotnie – inne osoby.

- 8) **Pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, NIK oceniła działania powiatowych urzędów pracy, związane z prowadzeniem aktywizacji bezrobotnych w wybranych formach. Zbadana dokumentacja aktywizacji wybranych osób bezrobotnych była prawidłowa.** Urzędy pracy rzetelnie ujmowały w ewidencji księgowej wydatki, poniesione na ich realizację i wykazywały je w sprawozdaniach o przychodach i wydatkach FP, jak też prowadziły bieżący monitoring prawidłowości realizacji umów, obejmujących te formy. Nieprawidłowości, stwierdzone w 5 urzędach, polegały głównie na kierowaniu tej samej osoby do odbycia stażu u tego samego organizatora, na tym samym stanowisku, co naruszało przepis § 1 ust. 3 rozporządzenia w sprawie odbywania staż